

Յ Ե Ի Ե Լ Ո Ւ Ե Ծ

8 7 6 5 4 3 2 1

ՔԻՆԿՍԻ ԵՐԵԽԱՅՆ

ՆՈՐԱ ՇՆՈՒՆԴԸ ՆԻ ԱՅԼ ԴԺԲԱՂԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ—ԵՐԳԻՄԱԲԱՆԱԿԱՆ, ԶՐՈՅՑ

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

ԿՐԻՏԻԿԱՆ—Երբէք այսպիսի անհաւատալի պատմութիւն չեմ կարդացել:

ՀԵՂԻՆԱԿԸ.—Անու տմնայնիւ դա կարող է ստոյգ լինել:

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Թէ ինչ բերեց ՁԻՆԿԱՐԸ ՆՈՐԱ ԳԼԽԻՆ

Ա.

A B I N I T I O

Մանուկ Ձինկսի հօրը Ձինկս էին կոչում: Հանգամանքների սոսկական բերմունքով նորա մայրն եղել էր տիկին Ձինկսը: Իսկ անուին դառնալ, պէտք է ասել, որ մանուկ Ձինկսը պատկանում էր արականին:

Պարոն և տիկին Ձինկսը մեր հերոսի ծննդեան օրը բնակում էին Վեստմինստը, Բոզմէրի—Ստրիտի 5 Նուն: Այն էակը, որ այս կերպով տեսաւ աշխարհիս լոյսը, առջինը չէր որ կրում էր իւր վերայ «Ձինկսի երիտայ» անունը: Ձինկսը ամուսնացել էր Բետսի Հիկսի հետ 18... ամի հոկտեմբեր ամսի 25-ին, ինչպէս որ ցոյց է տալիս այն ամուսնական վկայականը, որ պահել է Բետսի Ձինկսը, և որ ևս զգուշութեամբ համեմատեցի Վեստմինստրում գտնուող Ս. Յովհաննէս եկեղեցու իսկական բնագրերի հետ: Սեր հերոսը տասներեքերորդ զա-

ւակն էր, և անխոնջ հետապօտութեան շնորհիւ ինձ յաջողեցաւ ճիշդ իմանալ Ձինկսերի գերդաստանի աճելու սրտամութիւնը: Ամուսնութեան երկրորդ տարին՝ յուլիս ամսի 15ին՝ տիկին Ձինկսը բարեկամ յաջող կերպով ազատուեցաւ՝ ծնելով մի դուստր: Լրագրերում ոչինչ չհրատարակուեցաւ այս դէպքի մասին: Մի տարայ յետոյ՝ ապրիլի 10-ին, ամբողջ արուարձանը յուզումէր այն լրով՝ թէ Ձինկս անունով մի կին ծնել է եռորեակ, այն է երկու աղջիկ և մի տղայ: Այս համբաւը հասաւ մինչեւ վեստմինստրեան հինաւուրց դպրոցը և նորա տեսչի տիկնոջին: Տեսուչը, որ ոչինչ բանի չէր հաւատում լոկ խօսքով, ուղարկեց ստուգելու այս լուրը, իսկ սորա կինը, ենթադրելով թէ թշուառ ծնողիանը գերդաստանի այս անակնունելի աճման պատճառով կարողացած չէ եղել պատրաստել բոլոր հարկաւոր իրեղէնները, ուղարկեց նորան մի կապոց ուխտակեղէն: Վեստմինստրի դպրոցի աշակերտները վնցենտեան պարտէզը զբօսնելու գնալիս ծածուկ փախչում էին տեսնելու այն դարմանալի կնոջ, իւրաքանչիւրը նոցանից վճարելով 6 պենտ տիկին Ձինկսի բարեկամութիւն տիկին Սպիտալին, որ իւր գրպանն էր կրնում այդ փողերը, առանց մի խօսք ասելու հիւանդին: Այս մանկածնութեան մասին յայտարարութիւն եղաւ տէրութեան բոլոր լրագրներում, և միևնոյն ժամանակ հրատարակուեցաւ թէ նորին մեծութիւն թագուհին շնորհեց տիկին Ձինկսին երեք ֆունտ ստերլինգ:

Մի տարուց յետոյ տիկին Ձինկսը նոր տղայաբերութեան պատճառով մահուան վտանգի մէջ ընկաւ. սարսափած այրը մերձակայ հիւանդանոցից երկու բժիշկներ է կանչում, որոնց օգնութեամբ հազիւ ճանդկանք այն աշխարհ չէ գնում: Այս անգամ Մալմսթրիմութիւնը երջանիկ ամուսիններին շնորհեց երկու ուսար և երկու դուստր: Նորին մեծութիւն թագուհին շնորհեց չորս ֆունտ ստերլինգ: Ռեպէտ տան մէջ թաղաւորում էր խաղաղութիւն և երկնային շնորհ, բայց փողոցում ազնուի ծագեցաւ: Դրացիները որոնք այս անիծով անթիկանութեան էին զիմեւ, շատ անբաւական էին, որովհետեւ Ձինկսի անունը որպէս թէ սպառնում էր նոցա անզարգար անհամարանի, ուստի և բաւական կոպիտ կերպով արտայայտեցին իւրեանց թշուառական դրացիները: Այն ժամանակ Ձինկսը իւր գերդաստանը փխաղարեց Բզմբերի Ստրիտ, որ նորա կինը շարունակեց ճիշդ ամեն նայն փարի բազմացնել իւր գերդաստանը, մինչև այն կէտ, երբ բանը տասներկուերորդ ճազին հասաւ: Այն ժամանակ Ձինկսը խիստ մեղմ,

[illegible]

ԴԵՐԴԱՍՏԱՆ, ՍՈՒՐԲ ԴԵՐԴԱՍՏԱՆ

Ջինկոն արտասանեց իւր սանրաւիելի պսոնալիքը՝ տասներկու երորդ համարի լոյս տեսնելուց մի օր յետոյ։ Նորա կենը պատկած էր այն մահճակալի վերայ, որ նոքա իրանց ամուսնական կեանքի առաջին օրերում գնել էին Սորոսիոնի հրապարակում ինն շէլլինգ վեց պենսով և որպէս թէ երկրորդ ձեռքից։ Բայց անկերև է, որ նոքա խաբուել էին վաճառողից, որովհետև մահճակալը նոյա հասել է ոչ թէ երկրորդ ձեռքից, այլ մինչև նորանց հասնելը զոնէ այնքան ձեռքէ ձեռք էր անց կացել, որքան յետոյ նորա վերայ երեկայք ծնունցան։ Այս մահճակալը հին էր, կեղտոտ, կոտրատուած, ինչպէս Ջինկսի և Լոնդոնի այլ անհամար բնակարաններում գտնուած բոլոր կարասիքը։ Նորա երկարութիւնը վեց ոտ էր, իսկ լայնութիւնը չորս ոտ և վեց մատ։ Պարզ բան է, որ երբ պատկում էին նորա վերայ Ջինկսը այն յաղթանկամ գործաւորը, և Թիկին Ջինկսը, որ, ինչպէս կարող էր երեւալայել, հատուալիւր կին էր, ի հարկէ քիչ ազատ տեղ էր մնում։ Բայց ինչ պէտք էր անել, երբ անհրաժեշտ հարկ էր տեղ ձարել իւրեանց բոլոր զաւակների համար, այս պատճառով երեխաներից զոնէ մինը յաճախ հանդուում էր իւր ծանրաւար մարմին ծնողաց մէջ տեղը, որով և նորա կեանքը վաճառել են թարկելու։ Իսկ վերջին Բոմանակները, երբ շէնքը հետզհետէ անձկանում էր անող զերգաստանի համար, սորա երկու փոքրագոյն անպամները ծռարած էին մահճակալի ոտայ վերայ։ Եւ որովհետև մահճիւր ոչ

կող և ոչ բարձ ունէր) ուստի այս թռչնակների բոյնը խիստ անապահով էր, և Զինկսի երկար ոտների մի թնթև շարժումը կարող էր նոցան զլխի վայր ներքև ձգել: Սակայն այս անկումը կարող էր անվտանգ լինել, որովհետև նոքա անպատճառ ընկնելու էին իւրեանց եղբայրներից կամ քոյրերից մէկի վերայ:

Գնահատողի ճշդութեամբ կը նկարագրեմ այն բոլորը, ինչ որ ես տեսայ այս անակում: Գերդաստանի ննջարանը տասներեք ոտ և վեց մտք երկարութիւն ունէր, և տասնչորս ոտ լայնութիւն: Նորան կից միւսնոյն երրորդ յարկում գտնուում էր մի ուրիշ սենեակ, որ ծառայում էր թէ խոհանոցի և թէ հիւրանոցի տեղ: Այս սենեկում, որ առաջինից շատ փոքր էր, կային մի հին զգոց (կամօղ), մի փայտեայ արկղ, ուր երբեմն պահուում էին արհեստաւորի գործիքներ, մի սեղան, երեք աթոռ, մի նստարան և մի քանի խոհանոցին վերաբերեալ իրեղէններ: Այսպէս ուրեմն երբ Զինկսի փոքրիկ երեխաներից մինը տեղաւորուում էր արկղի վերայ, երեքը սեղանի տակ փաթաթւում էին մի կեղտոտ մաշուած կարպետի մէջ, դեռ հինգ հոգի էլ մնում էր զետեղելու: Սոցա համար փուռում էր յատակի վերայ մի հին ներքնակ, յարդով լցրած և այնքան բարակ, որ ցերեկը նորան դալարում էին և կոխում մահճակալի տակ: Այս ներքնակի վերայ նոքա տեղաւորում էին ինչպէս կարող էին, և իւրեանց մերկացած մարմինը ծածկում կապերտներից կարկատուած մի մաշուած վերմակով: Այս պատճառով երբ Զինկսը վստ երազ էր տեսնում և ուքով մահճակալի վերայ քնող երեխաներից մէկին հրում էր, նա ընկնում էր մանուկ մարդկութեան ներկայացուցիչների խմբի վերայ, որոնք բլուսած ունէին ամբողջ յատակի երեսը:

Անկարելի է նկարագրել այս սենեակների կեղտոտ պատերը, աւաքած քուստադնները, աղօտ լուսամուտները և ապականուած օդը: Նոցա բարձրութիւնը հաւասար էր ութ ոտի և վեց մտաւի, սորանից իւրաքանչիւր ուշիմ ընթերցող կարող է հաշուել և տեսնել, թէ քանի պակաս խորանարդ ոտ օդ էր բաժին ընկնում իւրաքանչիւր կենդանի էակին:

Փողոցի հանդիպակաց կարգը տասնեւչորս ոտ հեռի էր այս կողմի կարգից: Փոքրիկ սրահը ետեւի կողմից չը ջապատուած էր նոյն ալխի մուայլ ու բարձր սնեւով: Յիշ այս հորածն սրահում այնքան սակաւ էր շարժում, որքան և նորա ընակիչների գրպաններում փողը: Ես տեսել եմ այս սրահը, և ձեզ նախազգուշացնում եմ, եթէ դուք

զխրազգաց էք, մի մանէք այնտեղ: Տան բոլոր կեղտոտութիւնները, որ բնակիչները չէին կարողացել զիջերով փողոց ձգել, զիջում էին այստեղ և երբէք չէին դուրս տարւում: Ի՞նչ էր պատճառը այդ բոլորը: Ո՞ր են կորչում այդ ամբաւ կեղտոտութիւնները այսպիսի տեղերում: Մի՞թէ նոցա վարչահոս հիւլէները կուլ են արւում այսպիսի խոր անդերում ապրող և մեռնող մարդկերանցից, փոխանակ աղբ-հանուցներից դուրս տարուելու: Այս տան քառասունհինգ մեծ ու փոքր բնակիչների բոլոր կեղտոտութեանց համար միայն մի շտեմարան կար բակի անկիւնում: Նորա վերայ երբեմն ջրամբար կար շինուած, բայց նա էլ արդէն վաղուց ի վեր փթել էր:

Փողոցը մէկ կողմից գազի ընկերութիւնն էր ապահանում և միւս կողմիցն էլ ջրեր հասարակութիւնը: Սոքա խոր ջրանցներ բանալիս աղբիւսների գոնազան խաւերում, որոնցից այստեղ կաղմուած էր զեախնը, կարծես թէ մի տեսակ բաւականութիւն էին զգում խորամուխ լինելու այդ վարչահոս երկրում: Ամէն տեսակ բոյսերի և կենդանիների զազրահոս կոյտերը փտտելով ոչ ու ամբողջ օրեր և շաբաթներ լցնում էին վարակիչ վարչահոսութիւններով. ուստի եթէ Զինկիսի գերդաստանը և նորա դրացիները փոքր ինչ առողջութիւն էին վայելում, այն էլ առողջապահական մասնաժողովը պէտք էր հրաշք համարէր: Խեղճ մարդիկ սոքա ոչինչ չէին խմանում «առողջապահական կարգադրութիւնների» մասին, ոչ էլ «առողջապահական նախազոյգութիւնների», «աւարափոխիկ ակտիւրի», «օլամաքրի» միջոցների մասին: Նոքա ճակատադրական յուսահատութեամբ և հակակիր աչքով էին մտիկ տալիս հիւանդութեան վերայ և համարում անխուսափելի ճակատագիր մարդկութեան:

Օղին միակ դեղն էր նոցա, — բայց ոչ բժշկութեան, այլ մոռացութեան համար: Այս դեղը վաճառում է ամենուրեք: Տանեակ բոս երեւթին ձոխ գլնետուններ կային այս մռայլ տրուարձանում, որոնք իւրեանց օրհասական սխալքը սրահպանելու համար ծծում էին թշուառ ժողովրդեան ամբողջ ապրուստը, կեանքը և նոյն խակ հողին: Այս որջերի տէրերը հարիւր անգամ աւելի վաթթար են, քան թէ այն անպիտանները, որոնք կեղծ փարոսներ են կանգնեցնում ծովի վերայ և կողոսրում անցկացող նաւերը: Թող այս տէրերը, ի հարկէ ոչ ստորագրեալներն այլ իսկական տէրերը, մտիկ տան և ուրախանան իւրեանց արածի վերայ, որ հողին և մարմինը միատուր է սպա-

նում: Նոցանից մի քանիսը հռչակուած մարդասէրներ են, և ճշ-
ռումքան հռետորներ աստուածաշնչի ընկերութեանց մէջ և միսիո-
նարների ժողովներում: Նոքա անխնայ նուիրում են Աստուծոյն այն լու-
ման, որ յափշտակել են մեռնող հարբածի դրպանից: Նոքա կուռում
են սեւամորթների ազատութեան համար և քաջ կերպով պաշտ-
պանում ժողովրդեան իրաւունքները: Հարուստ մաքսաւորներ, նախ
քան հատուցանել անանուխից և չամանից տասանորդ, և մանա-
ւանդ, նախ քան ձեզ Նազովրացու աշակերտ անուանէք, մտաբերէք
այն մարդուն, որին ասուած է. «Գնա, վաճառիր ամէն ինչ որ ունիս
և տուր աղքատներին»: Այն բերանը, որ այս խրատը տուեց, շատ
վիշտեր սպառնաց հակառակ դէպքում, բայց չոխատակեց մի բան,
որ դեռ այժմս էլ կարող է սպառնալ նոցա — այն է հասարակութեան
արհամարհանքը:

Գ.

ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԳԱՂԱՓԱՐՆԵՐ

Ես վերադին դադիս եմ այն սպառնալիքին, որ Ջինկմն արտա-
սանեց երբ դեռ նորա կինը կաթ էր տալիս իւր նորածին տղան-
երկուերորդ երեխային: Նա ունէր դէպի իւր կինը մի տեսակ բնա-
շան սէր, որ չէր թող տալիս նորան, մինչև անգամ հարբած ժա-
մանակ, կոպտութեամբ վարուիլ իւր կնոջ հետ: Նորա ձեռները ոչ
մի ժամանակ չժպրհեցան սորան խիելու, և առհասարակ հազիւ թէ
ձեռք էր բարձրացնում որեւիցէ մարդու վերայ: Նա չէր մարտնչում
մարդկանց հետ, ոչ մարմնի և արեան, կամ այս աշխարհի իշխա-
նութիւնների և ուժերի հետ, այլ մաքառում էր քարերի, հողի և
նախնական խառնի հետ: Նորա ձեռները կոշտացել էին այս պատե-
րողմից, և բնաւորութիւնն իսկ կարծես թէ ինթարկուել էր այն
առարկաների ազդեցութեանը, որոնց հետ միշտ գործ ունէր: Չարա-
չար և անխոնջ աշխատում էր իւր ամուսնական բոլոր տարիները,
և, պէտք է խոստովանել, որ ազնուաբար հոգ էր տանում իւր գեր-
դաստանի օգտին, ի հարկէ որչափ որ ներում էին նորա գիտութեան
և միջոցների սահմանները: Բայց որքան նեղ էին այս սահմանները:
Իւրաքանչիւր շաբաթ նա բերում էր աիկին Ջինկմին տասնեութեմ կամ

քսան շելլենգ, որ միշտ աշխատում էր իւր անխոնջ ջանքիւ և ժուժկաբաշխ շնորհիւ: Նա այսփողերից միայն վեց պենս էր վեր կաշնում ղինեստան համար, ուր գնում էր ամենայն կիրակե ճաշից, յետոյ: Իւր կեանքի այս միակ ազատ ժամերում նա չէր կարող համբերել տաներից երեսանց աղաղակներին ու աղմուկներին, որ նորա բարձրացնում էին իւր փոքրիկ սենեակներում, իսկ օրրար չէր կարող տանել, որ իւր զրացիների օրինակին հետեւելով նոցա մտնոյ քչեր այն յուսով որ կիրակնօրեայ դպրոցներին ուսուցիչները կը խնամակալեն նոցա: Ահա թէ ինչո՞ւ նա ինքն տնից վախճում էր «Գրախօն» գինեաներ, ուր զրոյց էր անում պարկեշտ ընկերներին հետ, կամ սնում գինեանային ժողովրդագետներին, որոնք զանազան միջոցներ էին առաջարկում տէրութիւնը վարչական գեղձմունքներից ազատելու նկատմամբ:

Ջինկսը ոչ մի գիտութեան տեղեակ չէր. նա, Եւայի պէս, ոչ մի ժամանակ չմերձեցաւ այն ծառին, որի վերայ բուսնում էին զիտութեան պտուղները: Նորա մտքերը կոյս էին մնացել քաղաքակաշնութիւնից և կառավարչութիւնից: Նա իմանում էր թէ թաղուհի կայ, նա տեսել էր նորան: Գորդերն ու պատգամաւորները նորա աչքին մի տեսակ անհասկանելի աստղածներ էին, որոնք իշխում էին երկրին մի անբացատրելի իշխանութեան շնորհիւ: Մի անգամ նա տեսաւ, թէ իւր աւելի բանխնաց ընկերները բարձր աղաղակներով ողջունեցին երկու իրան անծանօթ պարոնների, որոնք ինչպէս իմացուեցաւ, զանձարանի կանցլերն ու առաջին նախարարն էին, թէպէտ նոյն ինքն Ջինկսի կարծիքով նոքա ըստ երևոյթին ամենեւին երևելի մարդիկ չէին և նա կարող կը լինէր նոցա մի մասով գետին խախել: Նա չատքիչ Կան էր իմանում կառավարութեան գործողութիւնների և գեղձմունքների մասին, որ նորա համար մի տեսակ անբացատրելի դադտիք էր: Նա միայն ենթադրում էր, որ կառավարութիւնը պէտք է հզօր ձեռք ունենայ, ինչպէս այն, որով ինքը բռնում էր իւր ընտանեկան թաղաւորութեան սանձը, այս պատճառով էլ կառավարութիւնը նորա աչքում հստիկանութիւնն էր: Նա ենթադրում էր, որ նոցա նպատակն այն է, որ չարագործներին հալածեն, իսկ բոլոր մնացածներին հանդիստ թողնեն: Եթէ երբևիցէ մահածում էր կառավարութեան վերին նպատակների մասին, այն էլ շատ մութ և կերպով էր լինում: Կառավարութիւնը հարկեր էր դնում, — նա այդ պէտք էր իմանար: Կառավարութիւնը պահպանում էր հրապարա-

մի մարդ, որ երբեք պօղիպոլէս չէ տեսել, աշխատում է նմանացնել նորան այն ճանկերից մէկին, որ դուրս է ցցուել շրջագատող ծովի խոտերից. Այսպէս էլ պէտք է երեւեակայել, որ այն մարդը, որ կառավարութեան միայն մի ճիւղ, այն է ոստիկանութիւնն է տեսել ու ճանաչել, դժուար թէ կարողանայ պէտք եղած հասկացողութիւնը կազմել կառավարութեան նշանակութեան, նպատակների, դործունէութեան և յարաբերութիւնների մասին, կամ ստեղծել իրան կառավարչական մի այլ դադափար, քան թէ այն դռնող, անխոհեմ և թշնամի ոյժը, որ հարկեր է առնում և ուրիշ ինչ կերպով կարող էք կառավարել այսպիսի մարդկանց, քան թէ իբրեւ շուների հետ վարուելով, այսինքն ոստիկանի դաւազանով, որից աւել նոքա ոչինչ չեն ճանաչում: Եթէ տէրութեան մէջ մեծամասնութիւնը այսպիսի մարդերից է կազմուած, այն ժամանակ բռնապետութիւնը ի հարկէ, ամենաքնական երեւոյթն է: Արդ քանի որ այժմ Անգլիայում քաղաքների և գիւղերի մէջ հարկւր հազարներով են ապրում այսպիսի մարդիկ, մտածեցէք, թէ ինչ տեսակ խառնակութիւն են մտընում ձեր ազատ կառավարութեան տեսական սիստեմի մէջ: Ազատ կերպով ընտրուած պալատական ժողովի և ազատ քաղաքացիների սպառնալիքի վերահսկողութեան ենթարկուած ժառանգական լորդերի հրատարակած վճարողները որչափ էլ որ ըստ ըսկզբանց կանոնաւոր լինին, այնու ամենայնիւ նոցա աչքում երկրի ընդհանուր ցանկութեան արդիւնք չեն, այլ մի վերնագոյն ոյժի կարգադրութիւն: Նոքա հնազանդում են նորան ոչ թէ սիրով և անկեղծ սրտով, այլ հարկադրուած: Օրէնսդիրը նոցա համար բարեկամ և օգնական չէ, այլ սոսկալի բռնաւոր: Այս սրտածառով բնական է որ նոքա, իւրեանց նախնական դադափարներով մտիկ տալով վարչութեան վերայ, ամենից առաջ կը մտածեն թէ ինչպէս զսպեն ձեզ, որ պէտք էր լինէիք նոցա բարեկամներ և խորհրդատուներ: Նկատելով որ ձեր օրէնսդրական դործունէութիւնը նեղում է նոցա, նոքա կը սկսեն անիծել ձեզ, որպէս պատճառ ամենայն չարութիւնների, որովհետեւ նոքա չեն տեսնում ձեր դործառնութեան դաղմնի զսպանակները: Մինչև անգամ այն մարդիկը, որ մեր բարեկամ Ջինկսից մի քիչ աւելի զարգացած են և խոստովանում թէ իրանքն են ընտրում իրանց ներկայացուցիչներին պարլամենտում օրէնքներ դնելու համար, դժուար թէ վստահ են այն ժողովի վերայ, որ համարում է նոցա ներկայացուցիչ: Հազիւ թէ նոքա իբրեւ շրջահայեաց քաղաքացիք, ողջունեն

այն վճիռներն մեծ մասը, որ հակասում են նոցա նախապաշարմունքներին, միթէ աւելի հաւանական չէ որ նոքա կրտսեն պարլամենտի վերոյ անվտանգութեամբ, արհամարհանքով և մինչև անգամ ատելութեամբ մտիկ տալ: Եւ յիրաւի, խորապատրաստ են մասնակցելով Տրաֆալգարեան պարտիւն ժողովներին, Հայդ — պարկի ցոյցներին, և մինչև անգամ լորդ Զօրջ Գօրդօնի փողոցային ապստամբութիւններին, որպէս թէ աւելի մեղմ միջոց չկայ իւրեանց կարծիքները յայտնելու: Այսպիսով նոքա ենթարկուած են ճարպիկ մարդկանց ազդեցութեանը, որոնք ներդործելով նոցա կրքերի և խակ մտքի վերայ՝ նոցա գործունէութիւնը ուղղում են այն կողմը, որ կողմ որ իրանց հաճոյ թուի:

Չեզանից մինի մտքիցն անցած, պարոններ, այն բանը, թէ քանի քանի ընտրուներ անգրագէտներից և քանիսը գրողներից անընդունակ են քաղաքական հարցեր հասկանալու, քանի որ լրագիրներն անգամ չեն կարող նոցա միտքը այս նկատմամբ լուսաւորել, որովհետեւ այդ անձինքը կրթութեամբ նախապատրաստուած չեն:

Մտածեցէք, պարոններ, թէ արդեօք օգտակար չէր լինել ձեզ ձեր ուղղակի պարտականութիւն չէ՞ հնար գտնել փողոցային քարոզիչների և թափառական զրավածաւների միջոցով քաղաքական և սնանական հասկացողութիւններ տարածելու ժողովուրդեան միջ, այնպէս որ իւրաքանչիւր ընտրող կարողանար սլարդ խոստովանել օրէնսդրութեան բոլոր վճիռների, ներքին վարչութեան և արտաքին քաղաքականութեան խորհուրդն ու նպատակը: Եթէ դուք չանէք մի այսպիսի բան, ժողովուրդը կարող է ձեր դէմ վեր կենալ (այսօր էգուց այդ էլ կը պատահի) և կը պահանջի ասրեկան պարլամենտներից հարկաւրել քաղաքական գործողներին, որոնք կուտան իշխանութիւն, ձեռք բերելու համար, յաճախ ներկայանան ժողովուրդեան և բացատրեն նորան իրանց ցանկութիւններն ու նպատակներն: Հարցի այս կերպ լուծումն թերեւ մի ուրիշ օգուտ էլ բերի, այն է, կը պարզէ ընտրողական օխտոմի մի քանի կենճիւղները և կը հեռացնի կաշառատուութեան առիթները: Տասը հազար ֆունտ ստերլինգ վճարել մի պարոնայ իշխանութեան համար շատ թանկ է, մինչև անգամ զնոյն համար: Արդ մտածեցէք պարոններ, թէ արդեօք ժողովուրդեան ընդհանուր քաղաքական գարդացումը անհրաժեշտ կարիք չէ՞ մեր ժամանակում, երբ օգուտ ման է գալիս մի բանի, որ սարսափելի յեղուփոխութիւններ է ստանդում: Մի աներեւոյթ պարոնութեան ձեռքով

բարձրանում են մեր չորս կողմ ահադին զանդուածները Զեզ մնում է
կամ կուլիտ արուեստաւորներին թողնել այս կենդանի նիւթերի
կոյտերը, որոնք կը տաշեն սոցա ինչպէս իրանց սեպհական օգուտն է
պահանջում. կամ բուն ժողովրդական կրթութեամբ, կառավարու-
թեան այս վսեմ, ազնիւ և օգտակար միջոցով տալ նոցա մեծ պե-
տական շէնքի անկիւնաքարերի կանոնաւոր և վայելուչ ձևը:

...ույն ժամանակը, ժամանակը, բայց ինչի՞նչ համար՝ չմտնե՞նք մտադրաբար
միմե՞ն: Երբեք չպարզեցվե՞նուք: Երե՞նք պարզ՝ չպարզեցվե՞նք մտադրաբար
չմտադրաբար: Ե՛րբ պարզեցվե՞նուք: Ե՛րբ պարզեցվե՞նուք: Ե՛րբ պարզեցվե՞նուք: Ե՛րբ

ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ ԵՒ ԴԻՏԱԽՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երեք զըւոններէ ընթացքում Ձինկսն սպասում էր առթի տասն-
երկուերորդ երեկայի ծնելու ժամանակ իրագործել իւր խիստ սպառ-
նայիքը: Իրկար բացադրութիւն հարկաւոր չէ: Մտիկ տալով իւր
շուրջը և տեսնելով այնքան բերաններ որ սնունդ են խնդրում, նա
իրաւամբ վախենում էր. գերդաստանի նորագոյն աճումից: Նորա որ-
դիւքը, թէպէտև զետնառիւծներ էլ չէին, բայց արդէն ստիպուած էին
փոխանակ կերակրի օդով բաւականանալ, այն էլ շատ վատ օդով:
Նոքա բոլորն էլ դժոյն և նիհար էին: Թէ ի՞նչպէս էին հազ-
նուած, յաւիտեան գաղտնի, կըմնայ ամէնքից, բացի այն թշուառ
կնոջից, որ ցնցոտիներից կարում էր այսպիսի զգեստներ, և Նորանից,
որ երկնքի բարձրութիւնից նայում էր այս ազնիւ համբերութեան և
հերոսական ինքնագոհութեան վերայ: Նորա՝ իւր զաւակների նկատ-
մամբ ունեցած իսկական անբաւական ձգտումների և մայրական եր-
կիւղի մասին, որ հետզհետէ ճնշւել էին նորան, լաւ է որ չխօսնէք,
որովհետև մեր ընթերցողըւհիւրերը երբէք չէին յանձն առնել կար-
դալու նոցա իրական նկարագրութիւնը: Նորա աղքատ և անզարգս-
ցած միտքը հաստատապէս հաւատում էր, որ ճերմակներ ուղարկող
Աստուածը փուղարկի և նոցա համար կերակուր: Նա հաւատում էր
Աստծուն, Նորա ողորմութեան և մխիթարում էր այն խորհրդով,
թէ փառք Աստծու, նոքա միշտ կարողացան ապրել:

Եւ յիրաւի, այս աղմկալի եւ ապականացու աշխարհում մարդկանցից ինչ տասներորդը բազմաւորութեան իդէալն համարում զոյութեան բացասական երջանկութիւնը: Բաւական է որ չկորչեն իւրաքանչեւ առաւօտ որեւիցէ կերպով աչքները բաց անեն. մի կերպ

իրանց քաղցր յագեցնեն, զիչերը որևէ յարկի տակ աչքները փակեն, իսկ մի քանիսն ի համար բաւական է որ սնանկութիւնն ու բանաժնի լեռնաձգին—յոհա բազմութեան խճր: Փառք Աստծու, նոքա կենդանի են: Համոզուած լինելով, որ եթէ մի նոր երեխայ ևս ունենայ, բոլորովին կը կործանուի, և իւր բեռը անողանջել կը լինի, Ջինկսը հանդարտօրէն վճռեց՝ արհամարհելով բոլոր բնական, բարոյական և քաղաքական օրէնքները՝ ջուրը ձգել տասներեքերորդ երեխին: Տիկին Ջինկսը զարհուրանքով լսեց նորա սպառնալիքը, բայց և չդատարեց տասներկուերորդ զաւակին սնուցանել իւր ստնքի վերայ: Սա այն մայրերից էր, որոնք կարող են իւրեանց զաւակին դէն ձգել: Նորա մայրական սիրոյ հեղեղը, թէպէտ տասներկու ճիւղերի բաժանուած, էր ցամաքիլ, եթէ քսանեւտրս էլ լինէին նոքա: Նորա ջերմ սիրտը, նախազգալով ապագայ վիշտը, արդէն ողբում էր դեռ աշխարհ չեկած տասներեքերորդ մանկան վերայ: Նա արդէն երեւակայում էր, թէ ինչպէս այդ անբաղդ էակը կը խլուի իւր կրծքից, և այնքան լաց լինում, որ Ջինկսն սկսեց խղճահարիլ և աշխատում էր նորան մխիթարել՝ համոզելով թէ նա այլ ևս չի կարող երեխայ ունենալ: Բայց խեղճ կինը աւելի լաւ էր ճանաչում մարդկային բնութիւնը:

2.

ՕՐԷՆՔԻ ՆԻ ԿԱՐԻՔԻ ՎԷՃԸ

Անց կացաւ տասներեքն ամիս, և չնայելով Ջինկսի բոլոր խոստմունքներին, սպառնալիքներին և դուշակութիւններին, երեխայն աշխարհ եկաւ: Տիկին Ջինկսը որչափ ժամանակ կարողացաւ ծածկեց իւր մարդուց օրհասական ճշմարտութիւնը: Բայց երբ իմացաւ հաստատ վճռեց զուլս բերել իւր զիտաւորութիւնը, որին և նախատեց, ի հարկէ, մի աւելորդ բաժակ: Նա այսպէս էր դատում: «Ես չեմ կարող կերակրել աւելորդ երեխին, ես երբէք չեմ խնդրել և այսուհետեւ էլ խնդրելու չեմ ողորմութիւն, հեռաբար, պէտք է նորան ջուրը ձգել»: Տիկին Ջինկսի բարեկամութիւնները արդէն բոլոր արուարձանում տարածել էին նորա ապօրինի զիտաւորութեան լուրը, ուստի

ամէնքն էլ հետաքրքրութեամբ սպասում էին տիկին Ձինկսի ազատուելուն: Վերջապէս տեղի ունեցաւ այդ դէպքը:

Ձինկսը մի անգամ երեկոյեան տուն վերադառնալիս տեսաւ իւր բնակութեան առաջ մի անտուր շարժում: Մի քանի կին և երեխայ սպասում էին նորա դալստեան: Իմանալով թէ բանն ինչու մն է՝ նա արագ տունը մտաւ, և, ժամանակ չտալով իրան ոչ մտածելու և ոչ դատելու, յափշտակեց անձամբ թիւն, որ նոր էր եկել աշխարհ, և դուրս տարաւ նորան սենեակից:

— Օ, օ, օ. Ձինկս, Ձինկս, աղաղակեց դժբաղդ կինը, աշխատելով դուրս թռչել անկողնից, բայց տկարութիւնը յետ բռնեց նորան:

Ձինկան արդէն հասել էր փողոց:

— Ահա՛ նա, ահա՛ երեխայն: Ցանում է նորան ջուրը ձգելով, զոչում էին կանայք:

Երեխայքը զարմացած նայում էին: Ձինկսը կանգ առեց: Ասելը հեշտ է, բայց իւր որդուն խեղդելու համար հարկաւոր է ջուր և յաջող դէպք: Այս բանի համար ամենամօտիկ տեղը վօհսալի կամուրջն էր, ուստի Ձինկսը դէպի այնտեղ ուղղեց իւր քայլերը:

— Բռնիր դորան:

— Պահապան:

— Առէք նորա ձեռքից երեխային:

Ամբոխը հետզհետէ մեծանում էր և ճանապարհ չէր տալիս նորան անց կենալու: Նորա մշակ ընկերներից մի քանիսը լուռ մտիկ էին տալիս այս արարուածի վերայ:

— Թողէք ինձ, բարեկամներ, կոչեց Ձինկսը. — այս իմ երեխայն է, ուստի ես կարող եմ անել նորան ինչ որ կամենամ: Ես չեմ կարող նորան պահել, և բոլորը, ինչ որ պահել չէ կարելի, պէտք է դէն ձգել: Այնպէս չէ: Ահա ես էլ նորան վայր կը ձգեմ վօհսալի կամուրջից:

Բայց կանայքը նորա ձեռներն ու զգեստի ծայրերը բռնելով չթողին նորան:

— Այս ինչ աղմուկ է, ամբոխին մերձենալով արտասանեց մի լու հագնուած հաստ մարդ. — դարձեալ ընկեցի՛կ: Անիծումս տեղ: Կատուի պէս են ցինում այստեղ: Ո՞ր տեղ է գտնուել նա:

Ամբոխը (ճանաչելով կոմիսարին), — երեխայն զոնուած չէ, նա Ձինկսի որդին է:

Կօմիսար: Ձինկսի որդի՞ն: Ո՞ւ է Ձինկսը:

Ձինկս: — Ես: Կցածք քրտարձու իմոս սքաւելիք շնորհաւոր

Կօմիսար: — Յետոյ: Եստեղ իմոս մարտն մի գործով:

Ձինկս: — Ոչինչ: Եստեղ զգաւմ մի ջանաւ մարտն:

Ամբոխը: — Ուշու՞մ է նորան: ջուր ձգել: արտ մի յետոյս լսով

Կօմիսար: — Դարտակ բան: Եստեղ զգաւմ զմոս քաւաւ ամ

Ձինկս: — Այո, ես նորան ջուրը կը ձգեմ:

Կօմիսար: — Տէր Աստուած, չէ որ այդ սպանութիւն է:

Ձինկս: — Ոչ, ես անքն սորանից տասնեկու: Տատ է ունեմ:

Աստուածատու սոխամահ: կը լինի: Դաւ է խելովին աղատել տանջանքից:

Ամբոխը: — Առէք նորան ձեռքից: պարոն Սմեա, անպագիտ ոչ կը սպանի: Եստեղ զգաւմ զմոս քաւաւ ամ

Կօմիսար: — Ձի համարձակուիլ, այդ հակառակ է օրէնքին: Դուք, պատուելի պարոն, պարտաւոր էք սննդել ձեր երեխին: Դուք չէք կարող նորան ձգել կամ կապել ծուխի գլուխը: Ի՞նչպէս է ձեր անունը: Ձեզ անպատճառ պէտք է դատաստանի ենթարկել: Պարտաւոր եմ նոր յայտնի է ինչպէս լոյս ցերեկ: Անցեալ շաբթու դորա հիման վերայ բռնեցի մի երիտասարդի: «Ամենայն մարդ, աստուած է այդ վճռում, որ երկու տարեկանից փոքր երեխին անօրինի դէն է ձգում, որով նորա կեանքը փտանդի կարող է ենթարկուիլ կամ նորա անողջութեանը զգայի փաս հասնել (ես կարծում եմ, որ երեխին ջուր ձգելը այս կէտին է վերաբերում), կը համարուի քրէական յանցաւոր և, դատարանի վճռով, կ'ենթարկուի բանտարկութեան մինչև երեք տարի»:

Կօմիսարը արտասանեց այս խօսքերն պատաւորական հանդիսաւոր ձայնով, բայց նորա ոչինչ ներգործութիւն չարին Ձինկսի վերայ, այլ միայն զայրացրին նորան:

Ձինկս: — Գրողը տանի ձեր պարլամենտի վճիռը: Ի՞նչ օգուտ է արդէն ինձ ձգել երեխին, երբ ես նորան չեմ կարող կերակրել:

Կօմիսար: — Բայց դուք օրէնքով հարկադրուած էք սննդել նորան:

Ձինկս: — Հարկադրում եմ բայց ի՞նչպէս անեմ այդ: Մեզ ներն էլ հաղիւ թէ կենդանի են: Եթէ այդ պարլամենտի վճիռն է, ինչն ուրեմն պարլամենտը չի կերակրում նոցա: Դուք իմանում էք:

Թէ ինչ բան է աշխատած վարձը, և ես չեմ կարող աւելնիլ ստա-
նալ, քան որքան տալիս են:

Ամբոխը:—Այո, նա իրաւունք ունի, պարլամենտը պէտք է
անդէ երեւանց: Առէք երեսային, պարոն Սմուտ:

Կօմիսար:—Ես: Ո՛չ, ծուխը հազիւ թէ հոգում է ընկեցիկնե-
րին և աշխատել չկարողացողների երեսանցը: Մի՞թէ մենք վեր կ'առ-
նենք լաւ աշխատողների որդւոց:

Ջինկս:—Այո, դուք սնուցանում էք ամբոխին լակոտներին, բայց
չէք կամենում օգնել ազնիւ մարդուն, որ կորչում է աղքատու-
թիւնից: Ուրեմն մի՛ արգելք լինէք ինձ, ես այնու ամենայնիւ
ջուր կը ձգեմ երեսին:

Այս խօսքերն ասելուց յետոյ նա ուզեց յառաջ գնալ, բայց
այն բոպէին մերձեցան ամբոխին երկու մարդ:

Է.

ՄԱՆՏՈՒՍ ԵՒ ՄԱՐԴԸ.

Առաջին անձանօթը:—Այս դարձեալ մեր մշտնջենական հարցն
է, պարոն Փիլիսոփա:

Փիլիսոփայ (Ջինկսին):—Դուք չէք իմանում, բարեկամ, ինչ
անել ձեր երեսի հետ, և կարծում էք թէ տէրութիւնը պարտաւոր
է նորան պահել: Դուք ասացիք, որ դա ձեր տասներեքերորդ երե-
սայն է: Ինչե՞ն է որ դուք այդքան որդիք ունիք:

Այս հարցը, որ թէպէտ խիստ լուրջ և մինչև անգամ տխուր
եղանակով առաջարկուեցաւ, բայց և այնպէս շարժեց Ջինկսի, Կօ-
միսարի և ամբողջ ամբոխի ընդհանուր ծիծաղը:

Ջինկս:—Հա՛, հա՛, հա՛. ինչե՞ն ես այսքան որդիք ունիմ: Իմ
կինս հիւանդի և...

Մի քանի բոպէ մտածելով և չգտնելով ոչինչ յարմար և սրա-
միտ բան, վերստին բարձրաձայն ծիծաղեց:

Փիլիսոփայն:—Բարեկամ, ես լրջօրէն եմ խօսում: Մի՞թէ ձեր
մաքից երբէք չանցաւ այն, որ դուք իրաւունք չունէք որդիք ծնե-
լու, եթէ չէք կարող նոցա կերակրել և հազցնել:

Ամբոխը:—Տէր Աստուած:

Ջինկս:—Ի՞նչպէս չունենամ որդիք, բարեկամ, եթէ ես ամուսնացած եմ:

Փիլիսոփայն:—Ուրեմն ես կ'ասեմ այժմ, որ դուք չունէիք իրաւունք ամուսնանալու առանց հետզհետէ անո՞ղ գերդաստանին պահելու միջոցներ ունենալու:

Ամբոխը:—Տէ՛ր Աստուած:

Փիլիսոփայն՝ տաքանալով:—Ի՞նչ իրաւունք ունէիք ամուսնանալու մի աղքատ կնոջ հետ և յետոյ թեթևամտաբար շան կամ այլ կենդանիների նման, յառաջ բերել այսքան բազումներ:

Ջինկս:—Քաղաքավարի եղէք, պարոն:

Փիլիսոփայն:—Ուրեմն ներեցէք ինձ ասել. ի՞նչ իրաւունք ունէիք այդքան բազմաթիւ երեխայք սերելու: Դուք գիտէիք, ինչպէս և իսկ խոստովանեցիք, թէ աշխատութեան վարձը քիչէ փոփոխուում, իսկ դուք այնու ամենայնիւ միշտ փոքրացրել էք ձեր եկամուտը, ուստոյ բերանների թիւը աւելացնելով: Դուք, բոլոր մշակներդ, այսպէս էք վարւում ծամանակ է որ դուք լըջօրէն մտածէք և դատարէք թեթևամտաբար բազմացնելու մարդկութիւնը, չկարողանալով վայելուչ կերպով սննդելու: Պէտք էր ներգործէիք իբրեւ մտածող էակներ և ոչ իբրեւ անասուն: Կարծես թէ պտղաբերիլը՝ կեանքի միակ նպատակն է: Ձե՞ք համար, բարեկամ, շատ աւելի լաւ կը լինէր, եթէ երբէք չամուսնանայիք, քան թէ բոլոր այդ տարիները չարչարուէիք կնոջ և երեխաների հետ:

Փիլիսոփայն շատ հեռու գնաց: Կանայքը սկսեցին քրթմնջել, իսկ Ջինկսի երեսը սևացաւ բարկութիւնից: Նա միտը բերեց. բոլոր այն տարիները, որ անցրել էր իւր կնոջ հետ, այն թշուառ էակի, որ առաւօտից մինչև գիշերը, երջանիկ և թշուառ բոսկիներին մասնակցում էր նորա կոշտ սիրուն, այն փայլուն աչքերը, որոնք մեծ սիրով յաճախ դառնում էին նորա վերայ, այն հանաքներն ու կատակն, որոնք մխիթարում էին նորան տխուր ժամերում: Թէպէտև նա կոպիտ մարդ էր, բայց զգում էր, որ շներն ու խոզերը այնպէս չեն ապրում: Սակայն նախ քան կարողացաւ բացատրել իւր մտքերը խօսքերով կամ գործերով, խօսքի մէջ մտաւ մօտիկ կանգնող քարահատը:

Քարահատը:—Ձեր տեսութիւնները այստեղ չեն ընդունուի, պարոն փիլիսոփայ: Ես այդ առաջ էլ եմ լսել: Բայց թոյլ տուէք ինձ հարցնել ձեզ, ի՞նչ պէտք է անեն տղամարդիկ և կանայք, եթէ

չամուսնանան, իսկ եթէ ամուսնանան, ի՞նչպէս կարող էք որ Լէ ազնիւ միջոցով արգելել նոցա որդիք ունենալու:

Քարահատը, որ ըստ երևութին խիստ նրբամիտ և ճարտարախօս մարդ էր, իսկոյն շօշափեց խնդրի էական կէտը:

Փիլիսոփայն:— Ինչ որ վերջին հարցին է վերաբերում, պէտք է այդ այնքան բնական և բարոյական կէտերից քննել, որ յարմար չի լինիլ խօսել նորա վերայ այսպիսի ունկնդիրների ներկայութեամբ:

Քարահատը:— Բայց դուք պէտք է որ վճռէք այդ հարցը, եթէ կամենում էք փոխել տալ մեր սովորութիւնները, և դատարեցնել մեր պաղարբերութիւնը:

Փիլիսոփայն:— Այո, դուք թերևս և իրաւունք ունիք: Բայց նախ և առաջ ես հարկաւոր եմ համարում ապացուցանել իբրև հիմն իմ դատողութիւնների, որ ձեր հասկացողութիւնը ամուսնութեան մասին շատ ստոր է: Ամուսնութիւնը միայն մարդկային սեռ բազմացնելու համար չէ: Ամուսնութեան բոլոր գեղեցիկութիւնն ու արժանաւորութիւնը ամբողջութեամբ է նորա մանկավարժական նշանակութեան, փոխադարձ զգացմունքների զարգացման մէջ, որ մեծապէս նպաստում են ամբողջ հասարակութեանը:

Քարահատը:— Այդ բոլորը գեղեցիկ բաներ են մի փիլիսոփայի և նորա կնոջ համար, բայց ես ցանկանում եմ իմանալ, թէ ի՞նչ կը լինէր երկրի վիճակը եթէ մեր հայրերն էլ այսպիսի հասկացողութիւն ունենային ամուսնութեան վերայ: Ինչո՞ւ համար բնութեան մէջ բոլոր էակները ապրում են զուգակի և աճում են, իսկ մեզ արգելում է այդ: Ես կարծում եմ, որ վարչութեան առաջնորդները պարտաւոր են աչքի առաջ ունենալ մարդկանց բնական զգացմունքները, և ոչ թէ աշխատեն փոխել նոցա բնութիւնը: Եւ մի՞թէ բարձր օգուտ չի յառաջ գալ ծնողների և որդիների յարաբերութիւնից: Դուք ինքներդ երբ և է ունեցելէք որդիք:

Ջինկս: (Փիլիսոփայի դէմքին մտիկ տալով) — Նա... երեխայք: Նա անշնորհք է:

Ամբոխը:— Հա՛, հա՛, հա՛:

Քարահատը:— Ես չեմ հաւատում ձեր դատարկ խօսքերին, նոքա միայն անառակութիւն և յանցանք կարող են յառաջ բերել: Գոնէ լսած կամ որ դոքա երբեմն Ծրանսիայում յառաջ են բերել այդ բաները: Եթէ դուք ինքներդ չէք հասկանում, ես կը յայտնեմ ձեզ մեր բոլորի անունով, որ եթէ մարդկային բնութեան առողջ

ղգացմունքները չը բաւականացուին ազնիւ միջոցով, նոքա այն ժամանակ կեղատու միջոցների կը դիմեն: Դուք չէք կարող պարլամենտի վճռով արգելել մարդուն ուտել: Իսկ ձեր կրթութեան զաւով, դատարկ բան է դա, մենք ձեր կարծածիցն աւելի բան ենք խմանում ձեր կրթութեամբ մարդկերանց վերայ: Ո՞ւրիշ ենք պատահում զիշերը փողոցներում անառականոցների դռների մօտ: Այդ մարդիկները շատերը կրթութեամբ են նոյնպէս, ինչպէս դուք, բայց այնու ամենայնիւ դա չի փոխում նոցա բնութիւնը: Նոցա մէջն ևս յուզում են այնպիսի կրքեր, ինչպիսիք և ուրիշ մարդկանց մէջ, իսկ կրթութիւնը չի կարող զսպել այդ կրքերը: Եթէ այս այսպէս է, ինչի՞ ուրեմն դուք կամենում էք որ մեր ընթացքը փոխենք: Մի՞թէ պէտք էր մեզ աւելի նմանիլ անասուններին քան թէ այժմն նմանում ենք, կամ թէ պէ՞տք էր մեզ աւելի վատ բան անել քան սպանութիւնը: Ես ուրիշ միջոց չեմ տեսնում: Մեր կրթութեան գլխաւոր մասն—մեր սրտերի կրթութիւնն է: Մենք պէտք ուսանենք բարի լինել, մարդասէր լինել, ոչ—անձնասէր լինել, և այս, կարծեմ աւելի ազնիւ է դարձնում մարդկանց, քան բոլոր ձեր սերտածը, թէպէտ ես այդ էլ չեմ արհամարհում: Սակայն քաղաքացիքը չէին սրաշուգանիլ իրանց երկիրը այնպիսի քաջութեամբ և ոչ այնպիսի եռանդով կ'աշխատէին, եթէ չունենային նոքա կին և որդիք:

Քարահատը բարձր էր իւր դատակարգի մարդկերանցից, և այն նրբամիտ անձերից մինը, որոնց մետոդականները գործ են ածում իբրեւ ժողովրդական քարոզիչներ. նոքա սովոր են աւելի լաւ մտածել և խօսել քան թէ իրանց ընկերները: Փիլիսոփայն ուշադրութեամբ լսեց նորա խօսքերը և կամենում էր պոտասխանել, բայց ամբոխը ձանձրացել էր և կանայք այլ ևս չէին ուզում նորան լսել:

Ամբոխը:—Կորէք, մեզ պէտք չէ ձեր փիլիսոփայութիւնը: Գնացէք, և որքան կամէնաք երեսայ ծնէք: Եւ այլն և այլն:

Փիլիսոփայն և իւր բարեկամը հարկադրութեամբ էին հեռանալ առանց լուծելու խնդիրը:

Ը.

ԵՐԵՒԱՅԻ ԱՌԱՋԻՆ ՓՈԽԱՆՑՈՒՄԸ

Չինկսը այս միջոցին, օգուտ քաղելով այն հանդամանքից որ ընդհանուր ուշադրութիւնը դարձել էր քարահատի վերայ, սկը-

սեց փախել զէպի Վօկսաւն կամուրջը, բայց նորա ճանապարհը յանկարծ փակեց մի կին, բողբոլվին ծածկուած սև և տարօրինակ գլխարկով, և վզեցն էլ քաշ տուած մի մեծ ոսկեայ խաչ:

Միանձնուհին: — Կաց. ցնորուեցար ինչէ, ինձ քուր երեւ խային:

Զինկար լուծեամբ նորան տուեց երեխային, իսկ նա բաց արեց նորան և համբուրեց: **Զինկար** մինչև այժմ չէր տեսել երեխայի երեսը, բայց այժմ տեսնելով նորան և միանձնուհու համբոյրը, այլ ևս չէր կարող նորա մազին դիպչել: Այն բոպէից սկսած չքացաւ այն սարսափելի դիտաւորութիւնը նորա գլխից, բայց այնու ամենայնիւ դեռ չէր իմանում ինչ վերջ տայ նորան:

Միանձնուհին: — Ինձ տուր երեխային. ես նորան կը տանեմ կուսանաց վանք, և կ'առնենք մեր խնամակալութեան տակ: Զեր կինը թող մեզ մօտ պայ և նորան կաթ տայ:

Զինկար: — Դուք նորան բողբոլվին կը պահէք, և երբէք չէք վերադարձնել մեզ:

Միանձնուհին: — Ի հարկէ:

Զինկար: — Լաւ, տուէք ձեր ձեռը:

Եւ սեղմեց նորա փոքրիկ ձեռը իւր անհեղեղ և կոպիտ թաթերի մէջ:

Զինկար: — Ինդիրը վերջացաւ, շնորհակալ եմ, տիկին:

Ոսկեխաչով կինը, մի քանի բոպէից յետոյ մխիթարելով զրժբաղդ մօրը, երեխին զրկումն առած հեռացաւ Ռօզմերի-Սարիալց:

ՄԱՍՆԻՐ

Ի՞նչ բերին ՆՈՐԱ ԳԼՈՒԽԸ - ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԳԹՈՒԹԻՒՆԸ, ԵՒ ԿՐՕՆԱ-
ԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ:

Ա.

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԲԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԿԱԹԸ, ԽՕՍԲԻ ԿԱԹԸ ԵՒ
ՄՕՐ ԿԱԹԸ:

Առաջին անցկարած օրերը՝ զթասիրա քոյրերի վինկլ-Ստրիտի վանքում՝ փոքր ջինսկի բոլոր կեանքի ամեներջանիկ ժամանակներն էին: Քոյրերը՝ չունենալով իսկապէս մայրական փորձառութիւններ, համարձակ անձնատուր եղան իւրեանց նոր պարտաւորութեան և դարձան խեղճ երեխի հոգեւոր մայրեր: Սև թւնոցների մէջ պատուած փոքրիկ ձեռքերը քնքշաբար որորում էին նորան և անթիւ անմեղ շրթունքներ հազարաւոր համբոյրներ էին դրոշմում նորա այտերի վերայ: Փոքր չէր այն շփոթը, որ ծագեց ամբողջ մենաստանում, երբ յայտնի եղաւ երեխի սեռը, որի մասին Պուլիցենցիոյ քոյրը, ի հարկէ կարող էր միայն շփոթ գաղափար ունենալ այն ժամանակ, երբ նորան ազատեց կորուստից, սակայն ողբորութիւնը կարող է ամենայն ինչ հնարաւոր անել: Այս յայտնութիւնից ծագած դժուարին հարցի վճիռը՝ իւր մեծ կարևորութեան պատճառով՝ նոյն իսկ եպիսկոպոսի դիտողութեան ձգուեցաւ: Միանձնուհիների մտքերում ծնուեց այն միտքը, թէ կարելի է այս երեխին դաստիարակել արտաքոյ կարգի սրբութեամբ, որով նա կարող կը լինէր նոցա միաբանութեան գերազանցութեան ապացոյց դառնալ բոլոր աշխարհի առաջ: Այս երեխայն թերևս ի բնէ սուրբ էր և նշանակուած մեծ ծառայութիւն կատարելու հերետիկոսական անապատում, որից ազատուեց նա: Ի՞նչքան սակաւ առողջ սնունդ ունէին այն մտքերը, որոնցում այն անմեղ երեխի ներկայութիւնը յառաջ բերեց այսպիսի անմիտ ցնորքներ: Սուրբ կոյսերը դժուար թէ երկբայում էին այն բանի վերայ, ինչ որ սպասում էր նոցա նորա աւտամ կտրելու օրերում:

Բայց մանուկ ջինկսը գտնուում էր կրօնական մթնոլորտում, իսկ սա էլ միշտ լի է ելեկարականութեամբ: Նորա վէճակը, հաւա-

նական է, որ բարձր լինէր բոլոր մարդկային էակների վիճակներից, եթէ կարող լինէր երկար ժամանակ մնալ այն մթնոլորտում, որին իսպառ անձանօթ է փոթորիկը: Նորա մօրը թոյլատրում էին դալ վանքը ստնդուի ճշգրտահոլութեամբ, որպէս զի ընցներ իւր մայրական պարտականութիւնները: Բայց միանձնուհիների մանկան ապագայ վիճակի մասին երեակայած պատուասէր պլանների զարգանալուն հետ սկսեցին և կարևոր կասկածներ արթննալ վանամօր բեղմնաւոր և զերբնական ուղեղում: Ինչքան որ երանելի պատկեր էր ստանում ապագայ սուրբ Ջինսիի դաղափարը նորա երեակայութեան մէջ, այնքան տխրագին էր լինում տեսնել այժմ նորա վերայ հերետիկոսական ամենափոքր բիծն անգամ: Սուրբ կին: Արդեօք վտանգաւոր չէ՞ր նորա հոգեկան մաքրութեան համար, որ մի այնպիսի անհաւատ հերետիկոսուհի, ինչպէս տիկին Ջինսկն էր, սնուցանուէր անսուրբ կաթով սուրբ եկեղեցու այս սանին: Անհանգստութիւնից տանջուելով՝ դիմեց վանքի քահանային, հայր Յերտիֆիկատին խորհուրդ հարցնելու: Նա իւր կարծիքը յայտնեց հետեւեալ նամակում:

«Սիրելի քոյր Սուսպիցիօզա,

«Այն ծանր հարցը, որ դուք առաջարկեցիք, սաստիկ մտածողութեան մէջ ձգեց ինձ: Եւ այս չէր կարող ուրիշ կերպ լինել, քանի որ նա ամբողջապէս յափշտակել էր ձեր սուրբ միտքը: Նստմոլջ գիշերը խորհեցի դորա վերայ: Ծնկաչոք հարիւր անգամ «Ողջոյն ընդ քեզ» կրկնելով և Ամենամաքուր Կոյսը յայտնեց ինձ իւր սուրբ օգնութիւնը:

«Ես հասկացայ ձեր խօսքերից, որ դուք այդ երեխի մարմնական առողջութեան համար, այն երեխի, որ ճակատագրից այնքան տարօրինակ և հրաշալի կերպով ձեր խնամակալութեան է ձգուել, անհրաժեշտ էք համարում նորա հերետիկոս մօր կաթը: Բայց և զգում էք թէ ինչպէս այդ հերետիկոսական սնունդը չի համապատասխանում այն վսեմ ապագային, որ դուք նկարագրում էք նորա համար: Այս նկատմամբ դուք բոլորովին հետեւում էք եկեղեցու աւանդութիւններին, որ միշտ պատուիրում է նորա վարդապետութիւնները մօր կաթի հետ ճամբել մարդկանց: Իմ կարծիքով մեզ միայն երեք ճանապարհ է մնում: Նախ՝ մենք կարող ենք ներգործել նորա մայրական զղացմունքի վերայ և համոզել ի սէր երեխին օգուտ քաղել այն անհամար բարութիւններից, որ առաջարկում է նորան սուրբ եկեղեցին: Երկրորդ՝ եթէ ընդդիմութիւն ցոյց տայ, որ շատ հաւան-

նական է, ստորին դասի հերետիկոսների կողմից, մենք կարող ենք զոնէ հրապարակ նորան, որ թոյլ տայ ամէն անգամ, երբ մերձենում է երեխին, օրհնած ջրով խաչաձև սրսկել մանկական կերակրի բնական աւազանը: Այս միջոցը, բացի բառնալուց այն դժուարութիւնները, որ յառաջ էին գալիս երեխին սուրբ կերակուր մատակարարելում, կարող լինի թերեւս սնուցանել մի և նոյն ժամանակ նորա իսկական կուրծքը սուրբ խօսքի կաթով: Երրորդ՝ եթէ նա այս առաջարկութիւնն էլ մերժեց, էլ ես ուրիշ հնար չեմ տեսնում, քան թէ արդէլէլ նորան այցելելու իւր երեխին, և՛ յանձնելով նորան երկնային պաշտպանութեան խնամակալութեան՝ կերակրել սրուակով կամ մի այլ յարմար բանով, որի հումը պէտք է որ նախ և առաջ ես օրհնեմ և ապա ամբողջ վանքի մէջ գտնուած ամենասուրբ ձեռներով պատարասուի: Այսպիսով մենք կարող ենք մատաղ հոգին իւր այժմեան ամբիժ մաքրութեան մէջ պատսպարել որ և է անսուրբ տարրի դէմ:

Ձեզ սիրող հոգևոր հայր Յերտիճիկատ:

Վանամայրն այս նաժանկն ստանալով ոչինչ չխորհրդակցեց քոյրերի հետ, այլ հէնց ուղղակի հրաւիրեց իւր մօտ տիկին Զինկաին: Այս պատուական կինը շատ զոհ չերեաց իւր որդու դրութեամբ: Ես արդէն ասացի, որ նորա հաւատը պարզ էր և անխառնակ, և գուցէ այս իսկ պատճառով հաստատ արմատ էր ձգել նորա մէջ: Այս տեսակ երևոյթները հազիւ չեն պատահում: Եթէ ամբողջ հաւատը կեդրոնանում է մի որ և է առարկայի վերայ, այն ժամանակ հոգու բոլոր եռանդը այն ուղղութեամբ կը ներգործէ: Այն նախնական հանգանակը — « Խոստովանիր և հաւատա՛ Յիսուս Քրիստոսին » — պահպանում էր մեծ եռանդով, բայց յետոյ, պարտաւորութիւնների թիւը աւելացաւ, այդ եռանդը սկսեց թուլանալ: Իսկ տիկին Զինկայի հաւատը խիստ որոշ էր:

Տիկին Զինկայի նախնական դաւանութիւնը.

« Ես հաւատում եմ Աստծուն, որ պարզեւում է մարդկանց հայ, միս և առողջութիւն »:

Նա պինդ բռնել էր այս հաւատը և սակաւ ուշադրութիւն դարձնում ճէսերի և աստուածաշնորհական արարողութիւնների վերայ: Բայց բացի այդ հիմնական դաւանութիւնիցը տիկին Զինկայը ունէր և երկրորդական դաւանութիւն՝ անսովոր երևոյթների հաւատարմութիւն:

Տիկին Ջինկսի լրացուցիչ դաւանութիւնը:

1) «Ես հաւատում եմ անգղիական եկեղեցուն»:

2) «Ես հաւատում եմ երկնքին և դժոխքին»:

3) (Ժխտական): «Ես ատում եմ պապականութիւնը, պատեր- ներին և սատանային»:

Երբ նորա ամուսինը այն օրհասական ընծայն — իւր որդուն — նուիրեց միանձնուհուն, տիկին Ջինկսի հաւատոյ կամ անհաւատու- թեան բոլոր հատուածներից մեծագոյն նշանակութիւն ստացաւ երրորդ հատուածը:

— Բարի կին, ասաց մայրապետը, ձեր երեխայն ածում է 'ի շնորհս սուրբ եկեղեցու խնամատարութեան:

— Այո, նա լաւ է ածում, պատասխանեց տիկին Ջինկսը, կրկնելով քոյր Սուսանի օգտակար խօսքերը. — ես էլ այսօր աւելի կաթ ունէի, քաւ երբ և իցէ. փառք Աստծու:

— Եւ Ամենասուրբ Աստուածածնին,

Եթէ ձեր երեխայն ածում է, դա միայն Սուրբ Կուսի պաշտ- պանութեան շնորհիւն է: Նա ղթում է բոլոր մայրերին: Նա ձեզ առողջութիւն է տալիս, որ ձեր որդին քաջապէս կարողանայ մար- տնչել սուրբ եկեղեցու համար: Միթէ՞ դուք չէք նկատում, որ ձեր մէջն իսկ կատարում է մի հրաշք իբրեւ տալանոյց նորա զօրութեան: Մի և նոյն ժամանակ արդեօք այդ բանը չի՞ ցոյց տալիս Նորա իղձը՝ ձեզ իւր եկեղեցու դռնն ընդունելու: Աղաչում եմ ձեզ, լսէք Նորա ձայնը և մոէք Նորա հօտի մէջ:

— Եթէ ձեր խօսքը Մարիամ Կուսի մասին է, տիկին, այն ժամանակ, ներեցէք, ես կուպաշտուհի եմ, պատասխանում է տի- կին Ջինկսը. — Թէպէտ ես չէի կամենում վերաւորել նոցա, որոնք սիրում են իմ երեխին և ազատեցին նորան վերահաս մահից, բայց ես, տիկին, պապական չեմ, և դիտաւորութիւն էլ չունիմ պա- պական դառնալու, մինչդեռ տանը տասներկու բողոքական ձագեր ունիմ: Այս պատճառով, տիկին, արտասուելով աւելացնում է տի- կին Ջինկսը, ես յոյս ունիմ, որ դուք մտադիր չէք իմ մարմին ու արիւնը պապականութեան դարձնելու: Տէր Աստուած, Տէր Աստ- ուած:

Մայրապետը խցեց ականջները և աշխատեց քաղցրութեամբ հա- մոզել տիկին Ջինկսին:

— Դուք իմանում էք, որ ձեր մարդը մեզ տուեց այս երեխին: Մենք նորան կ'անուանենք Ամբոսիոս:

— Տէր Աստուած, Տէր Աստուած: Ի՛նչ տեսակ անուն է այս, աղաղակեց տիկին Ջինկսը:

— Մենք ցանկանում ենք նորան ազատ պահել երկրային որ և է անսուրբ մերձաւորութիւնից, և հետեւեալ նորա սրբութիւնը կարող է վերջը ձեր մեղաց թողութեան էլ պատճառ դառնալ, չնայելով որ դուք այդքան հերետիկոսական յամառութիւն ունէք: Ես չեմ կարող ձեզ թոյլ տալ կերակրել նորան անսուրբ կաթով: Քանի որ մենք ցանկանում ենք ձեզ ամէն կերպ զիջողութիւն անել, ուստի ցերտիճիկատ սուրբ հայրը իրաւունք տուեց ինձ ձեզ հետ համաձայնութեան դալու, որի ընդդէմ դուք, ի հարկէ, ոչինչ չէք ունենալ, այսինքն ես կամենում եմ ասել, որ դուք թոյլ կրտաք ինձ իւրաքանչիւր երեկոյ և առաւօտ, երեխին ծիծ տալուց առաջ, սուրբ ջրով խաչաձև սրսկել ձեր ստինքը: Դուք այս թոյլ կուտաք ինձ, այնպէս չէ:

Կարող էք երեսկայել, թէ ինչ կը լինէր տիկին Ջինկսի պատասխանը: Նա յայտնեց, որ աւելի յօժար է իւր ձեռքը կամ ոտը կտրելու, կ'ախաղան բարձրանալու, ողջակէզ լինելու, մի խօսքով, տանելու բոլոր այն տանջանքները, որոնք ժողովրդական աւանդութիւնը տալիս է կաթոլիկ եկեղեցուն, յօժար է իւր որդուն մեռած տեսնելու, քան թէ իւր բողոքական ստինքը ենթարկել այս իւր դաւանութեան ընդդէմ գործողութեանը:

— Ո՛չ, տիկին, աղաղակեց նա, և թարկացաւ լաց լինելով. երբեք քուս չի տանիլ եթէ դուք ինձ հետ մի այսպիսի բան անէք:

Ստորին դասի այս կուպիտ հերետիկոսուհին վճռաբար ընդդիմացաւ մայրապետի առաջարկութեան, ուստի և սա արգելեց նորան այնուհետեւ վանք գալու: Տիկին Ջինկս տուն դարձաւ մի կերպ տաբօրինակ ուրախութեամբ. — Նա համարում էր իրան հաւատի համար մարտիրոսուհի:

Բ.

ԲՈՂՈՔԱԿԱՆ ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ:

Մանուկ Ջինկսը այժմ անդուում էր օրհնած կերակուրով: Բայց նորա մայրը այնպիսի կլին չէր, որ ընդունած հարուածի դէմ ընէր:

Նա, ՚ի հարկէ, ստիպուած էր միանձնուհուն վարմունքը ծածկել իւր մարդուց, որովհետեւ սա արգելել էր նորան այս մասին խօսելու, բայց նա ամեն բան պատմեց տիկին Սպիտակին և ուրիշ բողոքական կանանց: Այսպէս մի օր, երբ Զինկսը տանը չէր, նորան այցելու թեան եկաւ մի պարոն: Նա փոքրահասակ էր, արագաշարժ և բոլորովին սևազգեստ: Անմիջապէս գործի մասին սկսեց խօսել:

— Տիկին Զինկս, ես բողոքական Ոստիկանական ընկերութեան գործակատարն եմ:

Տիկին Զինկսը իւր ամենալաւ աթոռի փոշին սրբելով՝ հրաւիրեց նորան նստել:

— Մեր ատենապետը կէս ժամ առաջ բարեբաղդաբար իմացաւ պապականների այն սոսկալի բռնութեան մասին, որին ենթարկուել էք դուք:

Ախորժալուր էր տիկին Զինկսի համար լսել այս հանդիսաւոր խօսքը:

— Արդ մենք պատրաստ ենք, շարունակեց գործակատարը, ամենայն կերպ օգնել ձեզ ձեր երեխայն այն մեծ վիշապի ճիրաններէն ազատելու: Բայց ես կամենում եմ նախ և առաջ իմանալ գործի բոլոր մանրամասն հանգամանքները: Սպասեցէք, ես գրած ունիմ (գրպանից դուրս է հանում մի հաստ յիշատակարան) «Միանձնուհուն էր կու պատերի և իրլանդացւոց ամբոխի ընկերակցութեամբ երեսին օրցերեկով շատակել է մօր մահ ճից» ձշմարիտ է:

— Ոչ, պարոն, բոլորովին այդպէս չէ, պատասխանեց տիկին Զինկսը. — մենք այնքան որդի ունինք, որ Զինկսը վճռեց տասներեք երորդին ջուրը ձգել....

— Գործակատարը աչքերը չռեց և հիացմունքով մտիկ տուեց իւր խօսակցուհուն վերայ:

— Նա ճանապարհ ընկաւ, պարոն, արտասուք աչքին շարունակեց տիկին Զինկս, նորան միանձնուհուն տուեց. օ, օ, օ: Ինձ այժմ չեն թողնում նորա մօտ զնալ, տէր.... օ օ օ: Այն պատճառով միայն, որ ես չեմ թողատրում միանձնուհիներին. իմ վերայ խաչակնքելու. օ օ օ: Բայց ինչքան կաթ ունիմ խեղճ ձագուկի համար... օ օ օ:

— Հմ, հնչեց գործակատարը. — այս բոլորովին այն չէ, ինչ որ ես ենթադրեցի:

Նա ազնիւ մարդ էր. բայց և ամենքին յայտնի է, թէ ինչ անախորժ է լինում այն ուշաբերութիւնը, երբ չարիքը, որին մենք ուղղել ենք փափագում, դուրս է գալիս ոչ այնչափ մեծ, որչափ սպասում էինք:

Սակայն նա այնու ամենայնիւ մեծ էր և կարելի էր աւելի մեծ ներկայացնել նորան: Այս գործը բողոքական — ընկերութեան համար ներգործելու ընդարձակ ապարէզ էր բաց անում:

— Արդեօք պարոն Ջինկս մեզ կ'օգնի՞ իւր երեխայն վերադարձնելու համար:

— Ոչ, տէր, նա ինքն տուեց նորան:

— Ես այդ իմանումեմ, բայց նա բողոքական է՞:

— Չկարծեմ որ նա մի բան լինի: Նա ատում է պատերներին ինչպէս թունաւոր օձերի, բայց նա չի մտածում, ինչպէս և ես, այդ բաների վերայ:

— Այո, ես հասկանումեմ, ասում է գործակատարն և նշանակում իւր գրքում. այրն ան տարբեր է, բայց դուք ի՞նչպէս էք կարծում, նա մեզ բնաւ օգնելու չէ՞:

— Ոչ, տէր: Աշխարհն ինձ տան, ես այս մասին ոչ մի խօսք ասելու չեմ նորան: Նա կըծեծի, ով որ երեխի մասին մի բան դուրս հանի բերանից:

Գործակատարը, որ փոքրահասակ մարդ էր, ինչպէս յիշեցինք, վճռեց բնաւ չերեւել Ջինկսին:

— Իսկ դուք ցանկանում էք ձեր երեխին յետ ստանալ:

— Գիտե՞ք ինչ կայ, պարոն, ես նորան տուն չեմ կարող ընդունել. Ջինկսը այդ չի կամենում, բայց կը ցանկայի երեխին այն միանձնուհիների ձեռքիցն ազատել:

— Լաւ: Կարելի է որ մենք այդ կարգի դնենք: Ուրեմն դուք համաձայն է՞ք նորան յանձնելու բողոքականաց վանքին, ուր նորան լաւ մտիկ կը տան և դուք միշտ կարող էք տեսնել նորան:

— Ի հարկէ, դուք տիկին Ջինկսը ուրախութեամբ:

— Ուրեմն մենք երդումով հանդերձ վկայութիւն կը տանք և կը պահանջենք «habeas corpus» օրէնքի գործադրութիւնը:

Անկարելի էր չուրախանալ այս հանդիսաւոր խօսքերից, ինչ որ էլ չնշանակէին նոքա, և տիկին Ջինկսը շատ ուրախ սրտով ձայնապարհ ձգեց այդ փոքրիկ մարդուն:

Գ.

ՄԿՐՏՈՒԹԻՒՆ.

Մայր Սուսպիցիօզան մանուկ Ջինկսին սնուցանում էր օրհնած կերակրով և վճռեց, որ հասել է նորան մկրտելու ժամանակ և պաշտօնապէս ընդունելու սուրբ եկեղեցու գիրկը: Այս հանդիսի պատրաստութիւնը քիչ աշխատանք չնստեց. ամբողջ վանքը ոտքի վերայ էր: Ս. Ամբրոսիոսի տօնին էր նշանակուել այդ արարողութիւնը: Եկեղեցին ծաղիկներով զարդարուած էր, ժամասացութիւնը կատարուեցաւ ամենափառաւոր կերպով. մոմերը պայծառ փայլում էին սեղանի վերայ Յիսուս մանկան պատկերի շուրջ. օղբ լսուած էր անոյշ բուրմունքներով. քոյրերն ու քուրիկները ծնկաչոք շարուած էին, կուսական զեղեցկութեամբ փայլելով, ինչպէս երկնային տառարակներ: Մայր Սուսպիցիօզան կրում էր իւր բազուկների վերայ երեսին, որ զգեստաւորուած էր փառաւոր հանդերձով՝ կուրծքի վերայ կրելով կարմիր խաչ: Իսկական հօր ներկայացուցիչն էր Ս. Ամբրոսիոսի մօմեայ արձանը, մի այլ այսպիսի արձան կատարում էր կնքահօր պաշտօն, բայց եւ չէ՛մ համարձակուում աւելի հեռուն գնալ կաթոլիկ եկեղեցու արարողութեան մանրամասնութեանց մէջ, որ ոմանք սուրբ են համարում, իսկ միւսները — հեթանոսական սովորութիւն: Ընդհանրապէս — դա մի գաղտնիք է, որին լաւ է ձեռք չտալ:

Բայց սորա փոխարէն առանց քաշուելու կը նկարագրեմ մանուկ Ջինկսի անսուրբ վարմունքը: Այն ամենը, ինչով որ խանձարուրուած երեսայն կարող է բողբոջել — ձեռներով, ոտներով և ձայնով — բոլորը 'ի գործ էր դրել այս նորաբողբոջ կաթոլիկ սուրբը: Խնկի հոտից նա հազում էր, և փեռը թափում փայլուն սպիտակ հանդերձի վերայ, լուսից և երգեցողութիւնից նա այնչափ բարձր դուռում ու լաց էր լինում, որ խեղդում էր աղօթքների ձայնը: Նորա երեսը այնքան էր կարմրել, որ միանձնուհիք ալիամայ վախեցան: Նորան առհասարակ կարելի էր սատանի ձագ համարել: Մայր Սուսպիցիօզա թէպէտ և խիստ վրդովուած էր նորա վարմունքից, բայց չվհատուեց: Նա այս բոլորին մոտիկ էր տալիս, ինչպէս նորա ապագայ նշանակութեան ապացոյցների: Ակներեւ է, որ սաղայելը և Միքայէլ հրեշտակապետը կուվում էին նորա հոգու ու մարմնի վերայ:

վերջապէս մկրտուեցաւ և դուրս տարուեցաւ եկեղեցուց. Credat Indacus: Նոյն բոպէին քունն եկաւ: Սա մի հրաշք էր, սատանէն յաղթուեցաւ. կաթողիկոսկան ջերմեռանդութիւնից:

Դ.

ԻՐԱՒԱՐԱՆԱԿԱՆ ՊԵՐՃԱԽՕՍՈՒԹԵԱՆ ԾԱՂԻԿՆԵՐԸ:

Մայր Սուսպիցիօզայի իսկ հանդիսի ժամանակ թշնամիները արդէն լարում էին իրանց դարանը նորա դէմ: Այն փոքրիկ մարդը բոլոր այն բաների մանրամասն նկարագրութիւն, ինչ որ իմացել էր, ներկայացրեց Բողոքական Ոստիկանական ընկերութեան քարտուղարին: Վերջին ջենդլմենը լաւ կրթութիւն և բարձր ծագումն ունէր և ներկայ դիպուածում ներգործում էր շարժուած ազնիւ նախանձից ընդդէմ պապականութեան, սնոտկապաշտութեան և ստութեան առհասարակ. պատուասիրութեան իղձը առաջնորդում էր նորան խորտակելու սատանայի ամրոցը: Որ և է այլ հանգամանքում նա կարող էր ներգործել սառնասրտութեամբ և խոհեմութեամբ, բայց այստեղ ինքը կարծես բորբոքուած ոգևորութիւն էր դառել: Նա բուն հռովմէական քիթ ունէր, և հոռոտելով ճանաչում էր Միացեալ Թագաւորութեան իւրաքանչիւր պատերին: Նա ուղղակի կարող էր մատնացոյց անել այն ջեզուիտների վերայ, որոնք զտնւում էին Թագուհու պալատում, նախարարների խորհրդարանում, բողոքական հոգևորականութեան ժողովում, թէպէտ սոցանից և ոչ մինի մէջ երբեք եղած չէր: Նորա աչքերը բազէի աչքերիցն էլ սուր էին. նա այնպիսի բաներ էր նկատում, որ ուրիշ ոչ ոք չէր նշմարի, նորա հայեացքը Թափանցում էր ամենատեսակ դիմակների միջով: Պապի գործակատարին ճանաչում էր նորա զլսարկի ձեւից, նորա գուլբայի գոյնից: Գոնէ նա այսպէս էր կարծում և հապարաւոր անձինք միայն նորա զգայարանքներին վստահանալով էին ներգործում:

— Այս գործը, ասաց նա այն փոքրիկ մարդուն, երբ սա վերջացրեց իւր զեկուցումը. — Թէպէտ այնքան կարևոր չէ, որքան մենք կարծում էինք սկզբում, բայց խիստ ծանր է: Մեր առաջև կայ մի մարդ, որ, ինչպէս դուք նկարագրեցիք, անտարբեր է դէպի իւր երեսի թէ բնական և թէ բարոյական կեանքը: Մայրը լաւ բողոքական սիրտ ունի և կաթնով լի ստինք. նա փափագում է կերակրել

իւր երեխին և ազատել պապականութեան որողայթից: Բայց մարդը ... ի՞նչպէս են կոչում նորան... Ջինկա: Խիստ վատ անուն է այդ գործի կոչման համար — Ջին կ ս ի դ ա տ: Ջինկա իւր երեխին մի անձնուհիներին տուեց: Բայց ի՞նչպէս յետ առնել երեխին առանց նորա աջակցութեան: Սակայն պէտք է աշխատել:

Իսկոյն ուղարկեցին ընկերութեան փաստաբանին կանչելու: Երբ նորան պատմեցին գործի էութիւնը, նա կասկածներ յայտնեց, գործելու մի քանի տեսակ միջոցներ առաջարկեց և վերջապէս ասաց որ հարկաւոր է խորհրդակցել մի մեծ փաստաբանի հետ:

— Ես կարծում եմ, ասաց նա. — պէտք է պարոն Ստիգմին դիմել:

— Այո, պատասխանեց քարտուղարը. — Ես եմ Ադօլֆոս Ստիգման — նա մեր գլխաւոր բարեկամներից մէկն է և նորա որդին կատարելապէս համակրում է մեզ:

Ուստի պ. պ. Ռաունդզեդ, Ռաունդզեդ և Լօլարդ փաստաբանները հարցնելու կէտերը պրի առնելով՝ առաջարկութիւն գրեցին պ. Ստիգմին: Ես այդ գրութեան միայն վերջին հատուածներն յառաջ կը բերեմ այստեղ.

«Աչքի առաջ ունենալով, որ պարոն Ջինկաը անտարբեր է այս գործին, իսկ սիկին Ջինկաը համաձայն է իւր երեխային բողոքականաց վանքի խնամոց յանձնելու,

«Խնդրում ենք ձեր կարծիքը հետեւալ կէտերի մասին:

1) Հարկաւոր է զանգատ տալ վանքի մայրապետի վերայ՝ երեխին յափշտակելու կամ թագցնելու համար, համաձայն Վիկտորիայի 25 և 24 օրէնքի, 100-դ. բաժնի, 56-դ. հատուածի՝ թէ ոչ:

2) «Կամ հարկաւոր է «habeas corpus»-ի գործադրութիւնը պահանջել, իսկ այս դէպքում անհրաժեշտ է արդեօք հօր գործակցութիւնը կամ համաձայնութիւնը:

3) «Կամ թէ չէ հարկաւոր է Տալթօրդի օրէնքը յառաջ բերել և լորդ կանցելերին դիմել մօր կողմից՝ երեխի համար խնամակալ նշանակելու:

4) «Առ հասարակ ի՞նչ պէտք է անել երեխի հետ:

Միտեր Ադօլֆոս Ստիգման տաւ օր պահանջեց խորհելու համար: Այս միջոցին Ամբրոսիոս մանուկը շարունակում էր ապրել եկեղեցու օրհնած կերակուրով: Վերջապէս պարոն Ստիգման գրեց

իւր կարծիքը, որ իրաւաբանական արուեստին կատարելատիւ կարող է համարուել: Իւր բոլոր խորհուրդները այն ձևով էր յայտնել, որ եթէ գործը տանուլ տայիք ամբողջ պատասխանատուութիւնը ձեր վրայ էր ընկնելու, և ոչ նորա: Աստի այդ գրուածքը ես ամբողջապէս յառաջ կր բերեմ:

« Կարծիք »

« Ես այս գործը մի հիմնաւոր քննութեան ենթարկեցի և գտնում եմ, որ նա խիստ դժուարին է: Ինձ առաջարկուած հարցերի մասին ես կարծում եմ.

1) Վիկտորիոյ 24-դ և 25-դ օրէնքի 56-դ հատուածը առաջին հայեցողածքով կարծես թէ ուղղուած է որդոց յափշտակելու թաղցնելու դէմ, որոնք լինում են ամուսնութեան կամ ուրիշ անսուրբ գործի նպատակով: Այս հատուածն ասում է. « Ովոր բռնի կամ խաբէութեամբ յափշտակում, առևանգում, թաղցնում կամ պահում, կամ այլ միջոցով հրապուրում է երեխին և այլն, ծնողաց իշխանութիւնից և այլն երեխին զրկելու դիտաւորութեամբ և այլն, այնպիսին կը համարուի եղեռնագործ »: Պարզ է, որ այս հանգամանքում երեխայն բռնի կամ խաբէութեամբ չի յափշտակուել, առևանգուել կամ հրապուրուել: Բայց հատուածը գործ է ածում « պահել » բառը, և սա, իմ կարծիքով, ունի մի և նոյն ոյժն ու նշանակութիւնը, ինչ որ նախընթաց բառերը: Սակայն պէտք է նշանակուել, որ նա դրուել է « կամ » բառից յետոյ, և հետեւեալ կարելի է սորանից բոլորովին հիմնաւոր կերպով մակարերել, որ երեխին ինքնակամ խնամակալութեան տուողների յայտարարութիւնից յետոյ նորան որ և է կերպով յետ պահելը բռնի կամ խաբէութեամբ այս հատուածին կը վերաբերի: Հատուածի այս բացատրութիւնը նոր է և խիստ կարեւոր, և եթէ Բողոքականաց Աստիական Ընկերութիւնը մտադիր է սորա ոյժը փորձել, ներկայ դէպքումը նա կընեցգործի ամենալաւ հանդամանքների մէջ: Եթէ յիշեալ օրէնքը կը յարմարի այս գործին, այն ժամանակ հարկաւոր կը լինի բողոք տալ վանական իշխանութեան վերայ մօր կամ մի ուրիշ կողմից, որին նա կը յանձնարարի, և պահանջել երեխի վերադարձը:

2) Երկրորդ հարցը նոյնպէս դժուարութիւն է ներկայացնում: Եթէ հայրը յանձն առնէր գործին մասնակցելու, ամենալաւ միջոց կը լինէր յիշեալ « Habas corpus »-ի վերայ: Բայց ի նկատի ունենալով

նորա բացասութեան հաւանականութիւնը՝ անհրաժեշտ է պիտի հասու լինել, թէ արդեօք միայն մայրը կարող է պահանջել «Habeas corpus»-ի գործարարութիւնը: Օրէնքի ընդհանուր մտքին նայելով հայրն է որդեաց Կնուսվարիչ և նոցա համար ներգործողը: Կարող է և Կնուսվարիչ գործումը դատարանը որոշեց, որ անջատման մասին այս կանոնը միշտ չի խանդարեւում, բայց Բարնետ և Բարնետայի գործումը դատարանը երկու փոքրիկ երեխաներին մօրը յանձնեց, որ պատասխանատու էր եղել անջատման պահանջողութեան մէջ, և այս արաւ դատարանը այն հիման վերայ, որ նորա առողջութիւնը վնասուել էր երեխաներից հեռու մնալու պատճառով, և թէ զոքա ուրիշ մօտ էին բնակում և ոչ հօր մօտ: Սակայն այս դատերը անջատման մասին էին և հետեւեալ չեն վերաբերում ներկայ գործին: Բայց որովհետեւ այս գործումը գորաւոր պատճառ կայ պահանջելու երեխայի վերադարձը իւր մօր մօտ, կամ գոնէ, չթողնելու նորան այնպիսի անձանց ձեռքում, որոնք կրօնքով վանազանւում են նորա ծնողներից, ուստի հարցը վճռելու համար կարելի էր ղիմել թագուհու աթոռի դատաստանին:

3) Եթէ գործը սովորական օրէնքին ղիմելով յաջող եւք չունենայ, այն ժամանակ կարելի է ղիմել կանցեւարական դատարանին, համաձայն Տալֆորդի օրէնքին, բայց այս նկատմամբ վճռակի կարծիք յայտնելուց առաջ ինձ հարկաւոր է խորհուրդ հարցնել այս բաներում մասնազէտ փաստաբանից: Շիլտի և Կօլետի դատում վճռուեցաւ, որ դատարանը այս օրէնքի հիման վերայ իրաւունք ունի երեխաներին մինչև եօթ տարեկան հասակը մօր խնամակալութեան յանձնելու: Ուրեմն քանի որ երեխայն այս դատում միայն վեց չաքութեան է, ուստի գործը կը յարմարուի վերոյիշեալ դատաստանական վճռին:

4) Երեխայի նկատմամբ առհասարակ որ և է խորհուրդ չունիմ առաջարկելու:

Աւտօքսուս Ստիգման

№ 9 Պրումորի—Կորա»

Թէպէտ պարոն Ստիգման իւր առաջարկած երեք միջոցներից և ոչ մինի մասին ոչինչ վճռակի բան չհայտնեց, բայց պ. պ. Ռաուզզի գէդ, Ռաուզզի և Լօթրի շատ գոհ էին իւրեանց աղեղնում մի քանի սլաք ունենալու համար: Բողոքական Ընկերութիւնը լաւ յիտոր էր

և նոցա գումարների մեծ մասը մտնում էր փաստաբանների զրպանը: Ուստի նոցա ուղղակի օգուտը շատ դատ վարելումն էր: Իսկ ընկերութիւնը սոցա միջոցով ժողովրդեան մէջ միշտ վառ էր պահում տտելութիւնը դէպի պապականութիւնը: Այս բանից յետոյ ո՞վ կարող է ասել՝ որ ընկերութիւնը անիրաւ էր: Նորա գործողութիւնների շնորհով երբեմն ազատարար լոյս էր ծագում ջեզուիտների թակարդների վերայ, շատերը կարծում էին, որ այսպիսի արդիւնքի համար կարելի է ներել և մի քանի անհրաժեշտ անիրաւութիւններ:

Այս բոլորից յետոյ, փաստաբանները պարոն Ստիգմայի հետ 'ի միասին զիմեցին պարոն Գիզնամ Բէլէյին, որպէս զի երեխայի վերադարձի խնդիրը, Ստիգմայի հետ միասին, դատաստանին ներկայացնէին: Պարոն Բէլէյին ընտրեցին ոչ թէ նորա համար, որ նա առանձին համակրում էր բողոքականութեանը, կրօնական խնդիրներում նա բոլորովին Գալիօն էր. այլ որովհետեւ նա նմանում էր Պօղոս առաքեալին, այն միակ կողմից, որ նա կարող էր լինել «ամենայն յամենայնի»:

Ե.

ՕՐԷՆՔԸ ԴԱՏԱՐԱՆՈՒՄ.

Թէ ինչ կերպարանք ունէր այն դատաւորը, որին պարոն Գիզնամ Բէլէյը (Ադօլֆուս Ստիգմի հետ) զիմեց Ջինկսի երեխի վերադարձի խնդիրքով — գործին չի վերաբերում: Նա նմանում էր իւր բոլոր միւս դատաւոր ընկերներին. ծառայութեան մէջ ջերմեռանդ, իւր կարծիքներում հաստատամիտ և չսիրող փաստաբանների ներկայութիւնը իւր ատենում: Թէ ինչ է անցկացել դատաստանական վիճաբանութիւնների միջոցին՝ ամենից լաւ տեղեկանում ենք հետեւեալ հաշուից, որ գետեղուել էր «Ամենօրեայ էլեքտրական Մետեօրում»:

«Վեստմինստեր»:

«Պարոն Գիզնամ Բէլէյ (պարոն Ադօլֆուս Ստիգմի հետն 'ի միասին) բողոք տուին Մէրի Գենի վերայ, որ յայտնի է քոյր Սուսպիլցիօզա անունով և վիճկ-Ստիգի ողորմած քոյրերի միաբանութիւնիցն է: Բողոքը ջօն Ջինկսի և նորա ամուսին Մէրի որդու յափշտակութեան և իրանց մօտ բռնելու մասին էր:

Պարոն դ' Ակսերբիտի : — Որի՞ անունովն էք խնդրում :

Փաստաբանը յայտնեց, որ նա Բողոքական Ոստիկանական Ընկերութեան յայտարարութեամբ ներկայանում է երեսի մօր կողմից : Բացի սորանից այս գործին հետամուտ են և « Կանանց ու Երեխանց Խնամակալ Ընկերութեան » փաստաբանները :

Պարոն դ' Ակսերբիտի : — Հայրը մասնակցում է գործին :

Պարոն Բէլեյ : — Ոչ, սէր :

Պարոն դ' Ակսերբիտի : — Ինչո՞ւ : Նա պէտք է մասնակցի, եթէ կենդանի է :

Պարոն Բէլեյ : — Թող տուէք, սէր, բացատրել ամբողջ եղելութիւնը : Մեր գործի հանգամանքները բոլորովին տարօրինակ են : Գլխաւորը....

Պարոն դ' Ակսերբիտի : — Ես չեմ հասկանում, թէ ինչու հայրը ներկայացուցիչ չունի, եթէ երեսայն յափշտակուած է : Ո՞ր տեղեցն են տարել նորան :

Պարոն Բէլեյ յայտնում է, որ միանձնուհին երեսին տարել է Ռօզմէրի-Ստրիտի 5 համարից, առանց մօր համաձայնութեան և բանտարկել է վանքում : Հայրը ըստ երևութին անտարբեր է, կամ անորոշ կեպով մի տեսակ համաձայնութիւն է յայտնել : Այս երեսայն տասներեքերորդն է և նորա վերայ էր ամփոփուել մօր սէրը..... :

Պարոն դ' Ակսերբիտի : — (Ընդմիջելով փաստաբանին) — Մենք ժամանակ չունինք դատարկ բաներով պարապելու, պարոն Բէլեյ : Եթէ հայրը համաձայն է եղել, ուրեմն ինչպէս կարելի է այդ յափշտակութիւն համարուել : Աւելի իրաւամբ կարելի է ասել, որ դա զեջողութիւն է : (Ծիծաղ) :

Պարոն Բէլեյը դատաւորի ուշադրութիւնը դարձրեց եղեռնական օրէնքների յօդուածների վերայ և յայտնեց, թէ նա այս բանը աւելի ապօրէն արգելումն է համարում քան թէ յափշտակութիւն, այս պատճառով երկար ու բարակ մեկնութիւններ արաւ 56-րդ յօդուածի բուն գաղափարի վերայ :

Պարոն Բէլեյի ճառը վերջացնելուց յետոյ պարոն դ' Ակսերբիտի, այլ ևս թող չտալով պարոն Ստիգմին խօսելու, յայտարարեց, թէ ներկայ գործը ակնյայտնի չի վերաբերում յիշեալ յօդուածին, և թէ նա հաւատացած է, որ զիտնական փաստաբանը շատ լաւ է իմանում այդ : Երեսի հայրը, փաստաբանի իսկ վկայութեամբ, հա-

մանայն է) եղել, և դեռ յայտարարուած էէ, թէ նա ոչնչացրած լինի՝ այդ համաճայնութիւնը: Այս պատճառով պարտք համարեց իրան մերժել Ձինկսի երեխի վերադարձի խնդիրը: Եւ Պարոն Բէլէյը փորձեց պատասխանել, բայց դատաւորն արդիւնք նորան:

Պարոն Դ' Ասկերբիտի — Ես ուրիշ ոչինչ ասելիք չունիմ՝ ձեզ: Դուք կարող էք բողոքել Քաղաքացու Աթոռին դատարանին: Ես բնաւ չեմ կարեկցում ձեր գործին:

Պարոն Դ' Ասկերբիտին բոլորովին արդարութեամբ գործադրեց օրէնքը, բայց ինչ յարաբերութիւն արդարադատութեան ղև մանանական կարեկցութեան մէջ:

Զ.

ՊԱՊԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԲՈՂՈՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԹԱԳՈՒՀՈՒ ԱԹՈՒԻ

ԴԱՏԱՐԱՆՈՒՄ:

Դատաւորը նրանց չբաւականացրեց: Այս դատը այնքան շփոթ դոնէ չհանեց, որ կարողանար յօգուտ ձեռնարկած գործին ծառայել: Լրագիրներումն էլ զաւատ ծիծաղեցին Բողոքական Ընկերութեան վերայ: Մինչդեռ կատարուեցաւ Ձինկսի երեխի մկրտութեան փառաւոր հանդէսը և բոլոր արարողութեան մանրամասն նկարագրութիւնը ուղարկուեցաւ Բողոքականների Ընկերութեան խորհուրդը: Մի՞թէ այս արտաքոյ կարգի վերաւորանք չէր պատճառում բողոքականութեանը: Այս նկարագրութիւնը իսկոյն տպուեցաւ թերթերի դատաստանական բաժնի մէջ և սորան կից էլ երեսայի մօր ու Ընկերութեան գործակաւտարի խօսակցութիւնը: Անմիջապէս Լոնդոնի բոլոր զխաւոր փողոցներ մարդիկ ուղարկուեցան ահագին յայտարարութիւններով, որոնք բովանդակում էին հետեւեալը.

Դատաւորների դուրս գալու ժամանակ մեռելային հանդարտութիւն արեւելէր դահլիճի մէջ, և ներկայ եղողներից իւրաքանչիւրը շատ լաւ նկատեց թէ ինչ պէտք է հետեւի, երբ պաշտօնակալներից մինը ոտի կանգնեց, և ազդարարեց. «Մանուկ Ջինկսի գործը. — դատախազը տիկին Ջինկս»: Ապա նախագահ դատաւորը, այդ զուարթ և կարմիրեղես ծերունին խնչեց մետաքսեայ թաշկինակով, շատ զբոսներ փորձեց և, վերջապէս, յանկարծ ասաց. «պատասխանատուն ո՞վ լինելու է»: Պարոն Դիգնամ Բէլեյ և պարոն Օկլատի Էրնեստուս ոտի կանգնեցան և միաձայն յայտնեցին թէ պատասխանատուն կը լինի պարոն Էրնեստուսը:

Պարոն Էրնեստուսը կաթոլիկ էր: Նա մենակ չէր եկել դատարան, այլ վեց իրաւաբան ընկերներով: Նա արհամարհանքով պատասխանեց ոստիկների յառաջ բերած փաստերին և անհամար վկայութիւններ բերեց օրէնքից և առաջուց տեղի ունեցող նմանօրինակ դէպքերից, հեգնօրէն յիշեցրեց հօր կողմից բողոք չլինելու մասին. բոլոր քաղաքակիրթ աշխարհի ուշադրութիւնը դարձրեց Բողոքաւորական ընկերութեան մոլեռանգների իւր հեղ ու անպաշտպան մեղադրուածի հետ վարուողութեան վերայ, սրտառուչ կերպով նկարագրեց քնքուշ միանձնուհիների զգուանքը, որ նոքա զգում էին կոպիտ անկարեկից ժողովրդեան առաջ երևնալուց. «Magna Charta»-ի ժամանակներից դատաւորական գէպքերի օրինակներ յիշեցրեց, և, վերջապէս, ազդու բացադանչութեամբ խնդրեց դատաստանելից ցոյց տալ արդարութեան անկողմնասէր վեհանձնութիւնը, յառաջ բերելով լորդ Մանսֆելդի իմաստալից խօսքը. «Fiat justitia ruat coelum»:

Ձէ կարելի չխոստովանել պարոն Դիգնամ Բէլեյի պերճախօսուածութիւնը, որ իւր պատասխանական ճառն սկսեց նախաձաշեկից յետոյ: Նա խօսում էր տարամաբանօրէն, ոգևորուած և զրաւիչ կերպով: Նա խօսեց ընդդէմ մայրապետին, նորա փաստաբաններին, հայր Յերտիֆիկատին, նոյն իսկ Ջինկսին, «որ զուրկ էր քաղաքական և կրօնական բնածին ազատութեան զգացումից», այլ և ընդդէմ կաթոլիկ կրօնին, պապին, վեստմինստրի արքեպիսկոպոսին և Մարիամ Կոյսին: Դատաւորները, և բոլոր ունկնդիրները և ինքն պարոն Բէլեյը շատ լաւ էին խմանում, որ ամբողջ այս ճառը ուրիշ ոչինչ էր, բայց եթէ արուեստական հրախաղութիւն: Դատարանը թէպէտ սովորաբար սիրում է աւելի խօսել քան թէ լսել, բայց ներկայ զիպուածումն հասարակաց շահն էր շօշափուած և դատարանը անվրդով հանդիսատես էր լի:

նում հրախաղութեանը: Պարոն Բէլեյը իւր ճառը վերջացրեց սրաւ մտութեամբ. հիմնուելով հակառակորդ փաստաբանի յառաջ բերած ասացուածի վերայ, նա ասաց «Եթէ արդարութիւնը այնպէս կ'որոշի, ինչպէս խորհուրդ է տալիս իմ գիտնական հակառակորդը, — այն ժամանակ երկնային Թագաւորութիւնը Անգլիայում սնդառնալն կերպով կը կործանուի»:

Դատաւորները երկար չխորհրդակցեցին և յայտարարեցին թէ՛ որովհետեւ հայրը երեխին յանձնել է քոյրերի խնամքին և չէ ցանկացել նորան յետ առնել, ուստի՝ փարատելով կրօնական բոլոր մաւախողը, որով երկու կողմերն էլ կամենում էին զործը մթնացնել՝ մերժում է դատախազի խնդիրը և ծախսը նորա վերայ դրուում:

Դուրս գալով դահլիճից՝ պարոն Սոխոման ասաց իւր կուսաակից մարդկանց.

«Իսկ և իսկ այսպէս էի սպասում. յիշում էք, ես այս պարզապէս յայտնել էի իմ կարծիութիւնը»:

Է.

ԲՈՂՈՔ, ԲԱՅՑ ՈՉ ԲՈՂՈՔԱԿԱՆ

Մանուկն Ամբրոսիոս և նորա ուղեկիցները հագել հազ հասան խաղաղ վանքը: Կատաղած ամբոխը վանքի՝ փողոցին նայող բոլոր լուսամուտները ջարդեց: Դժուար է ասել, թէ արդեօք այս խռովութիւնը ինչ վերջ կըստանար մի քանի օրից յետոյ, եթէ Ջինկսի երեխայն ինքը իւր գլխի հոգսը չտեսներ:

Այն վարմունքը, որին ենթարկուեցաւ ապագայ սուրբը, շատ զայրացրեց իրան: Նորա քնքուշ խնամակալուհիները օրը զոնէ երկու անգամ խնկով ծխում էին խեղճին, այնպէս որ մանուկի սիրտը շատ անգամ խռնուում էր, իսկ վերջին դէպքում եօթը ժամ շարունակ շնչեց դատարանի մնասակար օդը: Վանք վերադառնալուն պէս նորան իսկոյն կերակրեցին և եկեղեցին տարան, որպէս զի զոհութիւն մատուցանէին Ասածուն՝ իւրեանց տարած յաղթանակի համար: Շուրջառի մէջ փաթաթած դրուեցաւ սեղանի աստիճանի վերայ, բայց արարողութեան ամենահանդիսաւոր ընթացին նա իրան ամենաանարժան ցոյց տուեց..... զոչում էր, կոծում և, վերջապէս, երբ Սուսպիցիօզա քոյրը նորան թևերի վերայ առաւ, աստիճանի ցընցումներ տիրեցին նորա մարմնին:

Իբրև զին, Սուպիցիոզան կարօտ էր շարունակ յաջողութեան, որպէս զե վառ մնար իւր ոգևորութիւնը: Նա այժմ սկսեց կասկածել թէ չլինի որ խաբուել է: Ամենեին կասկած չկար, որ նա, իւր բոլոր արեւակիցներէ նման, ի բնէ ոտից մինչև զլուխ բողբոջական էր: Հայր Յերակիմիատը՝ յուզուած վերջն անախորժ անցքի պատճառով՝ համամիտ զտնուեցաւ այդ մտքին:

Երկրորդ անգամ առիթ կը տանք այսպիսի եղելութեան, ասաց նա. — երեսին յետ ասնք: Նա մկրտուած է և ոչ որ չի կարող յափշտակել նորան սուրբ եկեղեցու գրկից: Ժամանակով կրմբադառնայ կրկին մեզ մօտ:

Բողբոջականաց Ընկերութեան փաստաբանները հետեւեալ առաւօտը մի նամակ ստացան իւրեանց հակառակորդներէց, որով նոքա յայտնում էին, թէ վանական իշխանութիւնը իւր արդարութիւնը դատարանում ապացուցանելուց յետոյ՝ այժմ յօժար է երեսին յետ աւել: Քսան և չորս ժամուր ընթացքում մանուկը կարող է Ընկերութեան խնամակալութեան յանձնուիլ, ի հարկէ, եթէ Ընկերութիւնը կամենում է այդ բանը, հակառակ դէպքում կը վերադարձնեն ծնողներին:

«Սիր պաշտպանեալները, անուամբ էր նամակի վերջում, — խնդրում են ուշադրութիւն դարձնել այն կարեւոր կէտի վերայ, որ երեսայն ընդունուած է կաթոլիկ եկեղեցու ծոցը և պորտաւոր է հնազանդիլ Հռոմայ Սուրբ հօրը, ուստի կրօնական այս կոպերը միայն պատիւ բանադրանքով կարող են խզուիլ»:

ԻՅԵՉՊԷՍ ԲԵՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐԸ ՍԻՐՈՒՄ ԵՆ ՄԻՄԵԱՆՑ:

Պապական փաստաբանների նամակի մէջ նշանակուած օրը բողբոջականաց մի մեծ միտինգ հաւաքուեցաւ Ֆիլոպոզմանեան դահլիճում: Այս դահլիճը մի հաճելի ասպարէզ էր բողբոջականների թէ հիմնատը ու բարեկարգ և թէ յիմար ու ապարդիւն անվերջ յուզմունքների: Սակայն չէ կարելի ասել, որ այս վերջն տեսակ ձեռնարկութիւնները բացառապէս այս դահլիճի յատկութիւնը լինէին յիմար, ապարդիւն յուզմունքները յատուկ են մարդկային ամէն գործունէութեան: Պապականների՝ երեսայի մասին ցոյց տուած զիջումը

սկզբում զարմացրեց միտինգ կազմողներին: Դժգոհութեան և ցոյցեր անելու պատճառն ոչնչանում էր: Բայց և այնպէս միտինգ կազմելու համար արժանաւոր առարկայ էր — ուրախանալ յաղթութեան վերայ և խորհել բողոքական մանկան տպագրայի մասին:

Այսպիսի գործերում միտինգի ատենադպիրը շատ հմուտ էր: Նա աշխատեց ժողովին արտաքոյ կարգի շքեղութիւն տալ: Վանքիցն ընդունուած և պապական հանդերձից մերկացած մանուկ Ջինկսը փաթաթուեցաւ թանգագին շորերի մէջ, որ ուղարկել էր մի բողոքական կոմսուհի, և դրուեցաւ զեղեցիկ օրօրոցի մէջ, ուր նորա գլխի տակին՝ բարձի փոխանակ՝ զետեղուել էր փառաւոր մեծ Աստուածաշունչ: Բայց երեխայն այս դրութեան մէջ դժուար թէ աւելի հանգիստ էր քան թէ վանքումը: Նախագահի ճառից յետոյ, որով նա յայտարարեց ժողովրդականներին բողոքականութեան յաղթանակի մասին, երբ երեխայն երևեցաւ ամբիոնի վերայ՝ դահլիճում այնպիսի ոգևորած ծափահարութիւնք և աղաղակներ բարձրացան, որպիսիք այս դահլիճը երբէք չէր լսել: Լաց լինող երեխայն այս գոռումից վախեցած՝ մի րոպէ անմուռնջ դրութիւն ստացաւ:

Նախագահութեան պաշտօնը պարոն Տրումպերին էր յանձնած. շատերը կարծում են, որ Միացեալ թագաւորութեան մէջ թապուհուց յետոյ բողոքականութեան ամենագօրեղ պաշտպանը սա է: Ես երբէք չեմ հասկացել, թէ ինչո՞ւ լրագիրները միշտ առաջ են բերում նորա խօսքերը. և իմ կողմանէ այս բանից հաստատապէս հրաժարուում եմ:

Նորա ճառից յետոյ, Լօրդ Էվերհուդը, «ժողովրդական, փորձուած և բողոքական առողջ սկզբունքներ ունեցող պէրը», ինչպէս նկարագրեց նորան միւս օր «Ամենօրեայ Գրօշակ» լրագիրը, ոտքի ելաւ և ներկայացրեց այն որոշումը, որ նախապատրաստել էր յանձնաժողովը:

Այս որոշումը ասում էր. «անոտիապաշտութեան ճիրաններից այսքան յաջողութեամբ տպատուած այս երեխին յանձնել եկեղեցական ոբբ և այրին երին օգնող ընկերութեան խնամքին, և նորա նպաստի համար կամաւոր ստորագրութիւն բանալ»:

Նախ քան լօրդ Էվերհուդը կարողացաւ զոնէ մի խօսք ասել ի պաշտպանութիւն իւր առաջարկութեան՝ ամբողջ դահլիճում անբաւականութեան ձայներ բարձրացան: Նա քաղաքավարի, համեստ, հեզ քրիստոնեայ էր, և այս իսկ պատճառով անակնունկի

ընդդիմութիւնը նորան ապշեցրեց և վախեցրեց: Նա հազիւ թէ մի քանի անորոշ խօսքեր արտասանեց ու նստաւ:

— Սէր, ես այդ որոշման մէջ փոփոխութիւն անելու մասին առաջարկութիւն ունիմ, գոչեց մի ձայն պատշգամից:

— Հանդարտ, հանդարտ: Նստեցէք, լսուեց դահլիճի ամէն կողմից:

— Զենսկմենը կարգը խանգարում է, շեշտելով արտասանեց նախագահը. — որոշումը դեռ պաշտպանուած չէ: Խօսքը արժանապատիւ վալպին եմ տալիս որոշումը պաշտպանելու:

Պարոն վալպի պատտօրը ջանաց ասել մի բան, բայց ոչ ոք ուշադրութիւն չդարձրեց նորա խօսքին: Ճառից յետոյ՝ դահլիճում աներեւակայելի շփոթ բարձրացաւ: Սրահումը շատ հոգեւորականներ և աշխարհականներ վեր թռան իւրեանց տեղերիցը, իսկ դահլիճումը ատենախօսութեան գոնէ հարիւր կանդիդատներ բարձրացան նստութեանների կամ իւրեանց բարեկամների թիկանց վերայ:

— Հանդարտ, պարոններ, հանդարտ, գոչեց նախագահը. — խնդիրը կարեւոր է, միաբանուինք:

Ըստ երևութիւն ամենքը կամենում էին միաբերան խօսել: Այդ աղաղակների, գոռումների և ճիչերի մէջ կարելի էր լսել, թէ ինչպէս խօսք էին ուզում Անկախութեան պատտօր արժանապատիւ Մարկ Սլօքին, վելետնի պատտօր արժանապատիւ Գիուս Քվակլին, Պրեսվիտերիան պատտօր արժանապատիւ Բերզայա Վալվին և արժանապատիւ Եզեկիէլ Կուտվատերը:

Օգուտ քաղելով այն բոլեական հանդարտութիւնից, որ տեղի ունեցաւ երկու փոթորիկների մէջ, Հայդ — Պարկեան հռչակաւոր ատենախօս պարոն Ստենտօրը բարձրանալով իւր բարեկամի ուսերի վերայ բարձր ձայնով աղաղակեց. «պարոն նախագահ, լսեցէք ինձ»: Եւ այս խօսքերի պատասխանն եղաւ բարձր ծիծաղ:

Սակայն ի՞նչէր այս բոլորի պատճառը: Ինչու երեսին անդդիական որբանոց տալու առաջարկութիւնը այսքան ազմուկ զարթեցրեց բոլոր բողոքականների մէջ: Այդ միևնոյն կը լինէր եթէ երեսին ջրից հանէինք ջրհեղեղ ձգէինք: Բայց նախագահը սովոր էր այսպիսի տեսարանների, նա հանդարտեցրեց ազմուկը՝ առաջարկելով իւրաքանչիւր եկեղեցու ներկայացուցչին յայտնել իւր կարծիքը:

— Ժողովը նախ ունի է կամենում լսել. հարցրեց նա: Ամենից աւելի շատ ձայն ստացաւ պարոն Եզեկիէլ Կուտվատերը, որ և

խելոյն տեղից վեր կացաւ: Փոքրահասակ, թոյլ, կուզն ընկած մարդ էր նա, կապած ունէր մի բարձր փողապատ և լայն անդրաժարափք հագած: Արժանապատիւ եղեկիէն բոլոր համոզումները ամփոփւում էին երեք կէտերի վերայ, և այս սկզբունքները չէր կարելի կորզել նորա մտքից, ոչ սրով և ոչ հրով: Դոքա էին — ատելութիւն դէպի պապականութիւն, արհամարհանք դէպի անգղիական հոգևոր իշխանութիւն և հասակաւորների մկրտութիւնը ամբողջապէս ջրի մէջ ընկղմելով կատարելու վարդապետութեան խոստովանութիւնը: Այս սկզբունքներում բոլոր իրան չհամաձայնողներին նա բանադրում էր:

— Ողորմած տեսաք, ասաց նա, փայլուն և կենդանի հայեացք ձգելով ժողովի վերայ, — ես փոփոխութիւն եմ առաջարկում անել ազնիւ լօրդի արած առաջարկութեան մէջ: (Հաւանութիւն): Ազնիւ լօրդը առաջարկում է պետական եկեղեցուն յանձնել քնքոյշ և դեռ ոչինչ չձանաչող երեխան, որ դեռ նոր կորզուեցաւ նախապաշարմունքի ճիրանից: (Ծափահարութիւն և շփոյ): Ես իմ խօսքը ետ եմ առնում, որովհետեւ բնաւ չեմ ցանկանում ոչ ոքի վերաւորել: Ներկայ ժողովը ոչ թէ միայն անգլիական եկեղեցու երեսփոխանների, և ոչ էլ միայն բաբախտների կամ վեսլանների ժողով է, այլ ընդհանուր բողոքականութեան: (Հաւանութեան աղաղակներ): Յարմար է միթէ մի այսպիսի ժողովում առաջարկել, թէ երեսայն որեւէ մասնաւոր հաստատութեան յանձնուի: Այս մանկանը ոչ թէ որ'է մի եկեղեցի պէտք է որդեգրի, այլ բոլոր բողոքական եկեղեցիները: (Ասէք, լսէք): Այդ տղին կամ աղջկան, ես բողոքովն տեղեկ չեմ նորա սեռին, — շուրջը հանգչում են զանազան եկեղեցիների սպիտակաթև քերովբէներ: Այդ տղի կամ աղջկան վերայ...

Նախազահր նկատում է, որ ինքը ստոյգ տեղեկութիւն ունի երեխի սեռի մասին, և թէ նա ստուգապէս արու է:

— Ուրեմն այդ տղի վերայ կեդրոնանում է ամէն մի բողոքական սրտի համակրութիւնը: Բողոքականութեան մեծութիւնն ապացուցանելու առիթը չփախցնենք ձեռքներիցս և չներգործենք կեղծաւորեալ բարեպաշտութեամբ: Այս կէտի վերայ ամփոփենք մի և ընդհանրական մեր կաթուղիկէ եկեղեցու բոլոր ճառագայթները: (Հաւանութեան բարձր աղաղակներ): Ինչ որ ինձ է վերաբերում, օրինակի համար, ես խիստ կը ցաւէի, եթէ, — այս ոչինչ չձանաչող փոքրիկ յանցաւորը ենթարկուէր քրիստոնէական եկեղեցու զիրկն ընդունուելու կատակերգութեանը: (Օ՛, Օ՛): Այո՛, ես ասում եմ, կատակ-

երգութեան, ինչպէս նոր քրիստոնէի հասակի նկատմամբ, նոյնպէս էլ այն ջրի քանակութեան նկատմամբ, որ դորժ ածուելու էր այդ բանի համար: (Հաւանութեան արմուկ և արդաակ բաբոխստների եկեղեցու անդամների կողմից): Բայց ես չեմ սխալվ քննել այս առարկաները աւելորդ պարոն Կուտլատեր, լաւ ճանաչելով իւր ունկնդիրներին: — Ես կարող եմ ընդունել այս կարծիքները և միևնոյն ժամանակ սիրել իմ եղբայրներին, որ այլ եկեղեցիների են պատկանում: Այս պատճառով ես առաջարկում եմ փոփոխութիւն այն է նշանակել մի մասնաժողով որ կազմուած լինի հոգևոր և աշխարհական անձերից, որոնք պէտք է ընտրուին իւրաքանչիւր առանձին եկեղեցուց՝ որ հոգայ երեխի մարմնական բարեկեցութեան և բարոյական ու մտաւորական կրթութեան վերայ:

Այս առաջարկութեան շնորհով, որ ոգևորութեամբ ընդունուեցաւ, Ջինկսի երեխայն ձգուեց քաղաքական կռուի ասպարիզի վերայ: Ամենքն էլ համաձայն էին, որ մասնաժողովի անդամները իբրեւ եկեղեցու միւս անդամների ներկայացուցիչներ, առաջ տանէին այս կռիւր: Ուստի պարոն Սլոբինց պաշտպանուած այս առաջարկութիւնը ընդունուեցաւ մեծ բաւականութեամբ:

Բայց ինդիրն իւր լուծումից դեռ շատ հեռու էր: Երբ ձեռնարկեցին մասնաժողովի անդամները ընտրելու՝ Ունիտարիաններն ու Կվակերներն յայտարարեցին որ իւրեանք էլ պէտք է պատգամաւորներ ունենան: Վերստին սարսափելի շփոթ բարձրացաւ: Շատերը գոռում էին թէ միայն աւետարանական քրիստոնեայքն կարող են մասնակցել այսպիսի գործի, իսկ պատգամաւորներից մի քանիսը յայտարարեցին թէ նոքա չեն ուզում նստել... այստեղ արտասանուեցան զանազան հեղաքրքիր ածականներ: Ունիտարիաններն ու Կվակերները պնդեցին իւրեանց պահանջի մասին՝ յառաջ բերելով ընդհանուր — կաթուղիէ սկզբունքներն և այն իրողութիւնը, թէ մանուկ Ջինկսը այժմ դարձել է ընդհանուր աղղի և բողոքականութեան սեպհականութիւն: Վերջապէս, պարոն Կուտլատերը և մի քանի ուրիշները մասնակցեցան վեճաբանութեանը որով և մասնաժողովը կազմուեցաւ ամէն կողմի հաճութեան համաձայն: Նա կոչուեցաւ «Առանձին մասնաժողով Բողոքական Գաղտնի-Խուզարկող Ընկերութեան» վասն զարգացման մանուկ Ջինկսի մարմնական և հոգեկան դրութեան»:

Սորանից յետոյ ընդունուեցաւ չորրորդ առաջարկութիւնը, որով կիրակի օրը պէտք էր քարոզ խօսուէր բոլոր եկեղեցիներում այս

առարկայի մասին և զանձանակ դրուէր յօգուտ երեխին: Այս բանը մեծ յոյսեր էր տալիս մանուկ Ջինկսի ապագայ զրամական դրութեան վերաբերմամբ:

Միտինգը հինգ ժամ շարունակուեց, և մինչ խորհում էին մանկան վիճակի մասին, մանուկը քաղցած մնաց: Ջերմ վիճաբանութեան միջոցին նորան բոլորովին մոռացել էին, իսկ հեռանալիս ոչ ոք չմտածեց նորա վերայ: Բայց նա իւր աղաղակներով այնու ամենայնիւ չնսրեց մօտիկ գտնուողներին իրան բոլորովին անուշադիր թողնելու: Մի քանիսը նախազգալով այդ սպառնալի և անախորժ հոգատարութիւնը՝ դադարեցան անհետացան, իսկ մնացող երեք կամ չորս հոգին հարցնում էին իրարու, թէ ի՞նչ պէտք է անել երեխայի հետ:

— Նորան պէտք է նախազահի խնամոց յանձնել, ասաց պարոն Դօ:

— Ես ուրախութեամբ վեր կ'առնէի, պատասխանեց պարոն Տրումպետոր, — Բայց իմ կինս քաղաքում չէ: Իսկ ձեր կինը, պարոն Դօ, կարող չէ արդեօք ընդունել նորան:

Պարոն Դօն կինը ուրիշ բանով էր զբաղուած:

Ատենադպիրն ամուրի էր և բնակում Նինիօտ — ինի սենեակներում:

Այս խօսակցութեան միջոցին մերձեցաւ մի կին, որ վաղուց պտոյտ էր դալիս սրահի շուրջը, և առաջարկեց երեխային իւր խնամոց ներքոյ առնել Վիսէր Աստուծոյ և սուրբ գործի: Ամենքն էլ չափազանց ուրախացան այս առաջարկութեան վերայ: Ատենադպիրն խելոյն գրելով այդ կնոջ ազգանունն ու հասցէն բողոքական երեխային նորա բազմակնիքի վերայ գրեց: Այնուհետեւ լօրդ Էվերհուդը, նախագահը, պատտօնները, ատենապետը և ամբօին դէպի իւրեանց տունները ցրուեցան, սրտներումն ուրախանալով օրուայ բարեյաջող անցքի վերայ:

Մի քանի ժամից յետոյ մանուկ Ջինկսը մերկացած այն շքեղ հանդերձից, որ բարեգործ կոմսուհին նուիրել էր, ոստիկան զննուորաներից գտնուեցաւ Ֆիլօսոփադմանի հոյակապ դահլիճից մի հարկուր քայլ հեռու. նեղ փողոցի աներից մէկի սանդուղքի վերայ: Բաղլի կտտակով նա վաթաթուած երևեցաւ աշխարհիս ամենամեծ օրաթերթի մի օրինակի մէջ:

Թ.

ԲԱՐԻ ՍԱՄԱՐԱՑԻՔ ԵՒ ՆՈՑԱ ԼՈՄԱՆ

Հետևեալ առաւօտը Լօնդօնի իւրաքանչիւր տան մէջ կարգացում էր բողոքականաց այն մեծ միտինգի հաշիւը, և մանուկ Ջինկսի ոստիկանութեան պաշտօնէից նոյն երեկոյեան փողոցում զրոնուելու լուրը: Վերջին լուրը առաւօտեան նստի հետաքրքրելի բացադրութիւնն էր: Բարի Սամարացին վեր կալաւ թշուառին, նստեցրեց իւր իշի վերայ և տարաւ հիւրանոց, իսկ մաքսաւորն ու զևտացին, վերջինս թէպէտ և մօրիկ արաւ նորա վերայ, նորան անուշագիր թողին: Հրաւիրել հրապարակային միտինգ որոշելու երեխայի բաղդը և ապա նորան դէն ձգելը նուրբ անգլիական գործ է: Մասնաժողովն ամօթահար եղաւ և խօսոյն միջոցներ ձեռք առաւ երեխային որոնելու և վստահելի մարդու յանձնելու: Կոմսուհին դարձեալ անհրաժեշտ զգեստն ուղարկեց: Հետևեալ կիրակի օրը շատ եկեղեցիներում մանուկ Ջինկսի մասին քարոզներ խօսուեցան: Յօգուտ նորան նուիրատուութեան գումարը հասաւ 800 ֆունտ ստերլինգի, իսկ առանձին նուիրածների և ստորագրածների հետը միասին հաշուած՝ ամբողջ գումարը եղաւ 1,350 ֆունտ 10 շիլլինգ 3 $\frac{1}{2}$ պենս:

Ընթերցողը հետզհետէ կը տեսնի, թէ մասնաժողովը ինչպէս վարուեց երեխայի հետ, բայց դիպուածով իմ ձեռքումն է դանուամ այն հաւաքած փողերի գործածութեան ցուցակը: Ահա ինչպէս մասնաժողովը գումարը համաձայն այն հաշուեցուցակին, որ երբէք չէր ներկայացրած նուիրատուներին.

Մասնաժողովի կացարան.	45	ֆ. ստ.
Երկու քարտուղար	120	» »
Գործակատարներ, յայտարարութիւններ և այլն.	88	» » 6 շ. 2 պ.
Տպագրութիւն տետրակների.		
«Մանուկ Ջինկսի առողջութեան Օրհաշիւը»,		
«Մանուկ Ջինկսի կեանքը»,		
«Բողոքական երեխայն», «Մանուկ մարտիրոսի օրօրոցը» և ուրիշ կծու գրուածքներ և յօդուածներ և այլն	596	» » 13 » 5 »
Միտինգների և քարոզների մասին յայտարարութիւններ և այլն.	261	» » 1 » 1 »

Դատաստանատան ծախքեր	77	»	»	6	»	8	»
Դիւանական ծախքեր և այլն	35	»	»	10	»		
Փոստ, ճրագ և այլն մանր ծախքեր	27	»	19	»	2	»	
	1,251	Ֆ.	ստ.	16	շիլ.	6	պեն.

Այսպէս ուրեմն երեխի անդեան համար մնաց 108 Ֆ. ստ.

13 շիլ. 9½ պենս: Ոչ մի երեխի մասին այսքան չեն խօսել, չեն տպել, չեն քարոզել, չեն յայտարարել, չեն խորհրդակցել փաստաբանների հետ. բայց նոյն չափով որ չափով աւելանում էին այս բարիքը, պակասում էր նորա դրամագլուխը: Բացի սորանից բարեգործ նուիրատուները շատ հազիւ ուշադրութիւն են դարձնում հաշիւների թուանշանների վերայ: Մանուկ Ջինկսի դրամագլուխը կազմելու աշխատող բարեգործներից մինը եթէ տեսնէր վերոյիշեալ հաշուէկը շիւր, ի հարկէ, կը զարմանար թէ հաւաքուած փողը ինչքան փոքր մասն է ծառայել իսկական նպատակին, որ նուիրատուներն ի նկատի են ունեցել: Յինիկը ասելու էր. որ բարեգործների պարտականութիւնն էր խիստ ուշադրութիւն դարձնել նուիրուած փողերի գործադրութեան վերայ, ապա թէ ոչ նոցա բարի գործը կխոզ չափ չարած կը մնար: Նոցա անտարբերութիւնը համեմատում է բանաստեղծի այս խօսքերին.

«Prodigus et stultus dedit quae spernit et adit:»

Մեր շուայլութեան դարում մենք այնտեղն ենք հասել, որ օտար անձինք ենք վարձում մեր փոխանակ մի բարի գործ գլուխ բերելու և այդ բանի համար վճարում ենք 300%:

(Կը շարունակուի)

